

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Jedinec jako předmět výzkumu oboru
mezinárodní vztahy**

Bc. Veronika Melicharová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Jedinec jako předmět výzkumu oboru mezinárodní
vztahy**

Bc. Veronika Melicharová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Šárka Cabadová Waisová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala doc. PhDr. Šárce Cabadové Waisové, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a trpělivost, jež mi věnovala při psaní této diplomové práce. Zároveň děkuji celé své rodině za podporu během celého svého studia.

Obsah

Úvod.....	7
1 Role jedince v oboru MV a teoriích MV	14
1.1 K. Waltz a jedinec	16
1.2 D. Singer a jedinec	21
1.3 R. Keohane a jedinec.....	24
1.4 A. Wendt a jedinec	26
1.5 Kritika upozadění role jedince v MV.....	27
2 Jedinec v podoborech MV	31
2.1 Jedinec v analýze zahraniční politiky	31
2.1.1 Vliv osobnosti na rozhodování	33
2.1.2 Řešení konfliktů a jedinec	36
2.2 Bezpečnostní studia a jedinec	39
2.2.1 B. Buzan a jedinec.....	40
2.2.2 K. Booth a jedinec	43
2.2.3 Lidská bezpečnost v MV.....	46
3 Případové studie jedinců v MV.....	49
3.1 Filantropové v MV	50
3.1.1 Bill Gates.....	51
3.2 Celebrity v MV	56
3.2.1 George Clooney	58
3.3 Negativní aktéři v MV	62
3.3.1 Usáma bin Ládin	63

Závěr.....	68
Seznam pramenů a literatury.....	73
Resumé	81

Úvod

Tématem mé diplomové práce je „Jedinec jako předmět výzkumu oboru mezinárodní vztahy“. Obor mezinárodní vztahy (MV¹) se formuloval ve 20. století a svou pozornost tradičně zaměřoval směrem k národním státům, jejich zahraniční a mezinárodní politice, a to jako souboru zahraničních politik států. Postupem času se zájem oboru MV rozšířil i na jiné subjekty, jako jsou vládní i nevládní mezinárodní organizace, nadnárodní společnosti a korporace. Obor MV však po dlouhá léta vynechával roli jedince jako aktéra MV, a soustředil se převážně na interakci států. Jedinec se pak pozornosti dočkal s rozvojem internetu a sociálních sítí. V současnosti mají jedinci možnost ovlivňovat mezinárodní dění, aniž by vystupovali pod záštitou státu a prosazují se jako relevantní aktéři na mezinárodní scéně.

Globální interakce je příčinou pro přesměrování pozornosti oboru MV ze samotného státu i na jiné subjekty. Globální interakce totiž není omezována státními hranicemi. Obor MV studuje širokou škálu témat, např. různorodé formy bezpečnosti, konflikty mezi vírou a ideologií, globální ekonomiku, změnu klimatu a chudobu. Tato témata jsou spíše spojována se státem, avšak zmíněná globalizace umožnila i jedincům se o ně zajímat. Někteří jedinci jsou zároveň schopní šířit povědomí o těchto tématech napříč společnostmi, a to např. skrze média a sociální sítě.

Vzestup role jedince lze pozorovat i v samotném dění mezinárodních vztahů, např. pokud jde o řešení mezinárodních konfliktů. Pro řešení konfliktů bývají využíváni tzv. mediátoři. Dříve se do pozice mediátorů upřednostňovali jedinci zastávající vysoký politický post, jako je např. prezident Spojených států amerických, kde lze uvést Jimmy Carter. Nicméně v posledních desetiletích nejsou významnými hráči v MV pouze jedinci ve vysokých politických funkcích,

¹ V práci se bude vyskytovat zkratka MV pro označení mezinárodních vztahů jak v oboru, tak i v praxi (poznámka autorky).

ale i jedinci, kteří si v mezinárodním prostředí vysloužili určité postavení. Mezi významné mediátory můžeme zařadit i Nelsona Mandelu, nebo Demonda Tutu.

V mezinárodních vztazích můžeme rozlišit širokou škálu vlivných jedinců, kteří se podílí na mezinárodních událostech. Patří sem filantropové, kteří svými praktikami vyvolávají otázky v oblasti legitimacy, moci a tvorby politiky MV především v humanitární oblasti. Za nejvýznamnější filantropickou organizaci je možné považovat Nadaci Billa a Melindy Gatesových, kteří se primárně zaměřují na oblast globálního zdraví. Bill Gates svůj zájem však nešíří pouze skrze tuto nadaci, ale podílí se i na technických inovacích, které cílí na zlepšení světa. Gates začátkem roku 2021, publikoval knihu *Jak se vyhnout klimatické katastrofě*, ve které se mimo jiné věnuje i synteticky vyrobenému masu, které by mělo zmírnit klimatickou změnu a zároveň by se kvůli němu mohlo předejít potravinové nejistotě.

Pokud jde o klimatickou změnu, tak lze pozorovat nárůst vlivu jedinců i v podobě aktivistů, zde lze uvést případ Greta Thunberg. Greta Thunberg je mladá švédská aktivistka, které se v posledních letech podařilo získat mediální pozornost. Thunbergová začínala svůj klimatický aktivismus pátečními záškoláckými stávkami. Po několika měsících stávek pak tato školačka mohla promluvit o globálním oteplování na zasedání OSN.

V současnosti lze pozorovat rozmach růstu vlivu jedinců celebrit v MV, které se primárně soustředí na humanitární otázky a utváření vztahů Sever-Jih. Celebrity se kvůli své popularitě snaží poukázat na problémy v převážně rozvojových zemích, které jsou zmítány vnitrostátními konflikty, nedostatkem potravy či jsou postižené jinou katastrofou. Celebrity často spolupracují s vládami předních mocností nebo mezinárodními organizacemi, aby svému *poselství* dodaly důraz. Příkladem takové spolupráce je Angelina Jolie, která v kooperaci s Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky vycestovala do Afghánistánu či Barmy, jakožto zvláštní vyslankyně tohoto orgánu. V jiných

případech se celebrity angažují zakládáním neziskových organizací, či společně vytvářejí různorodé projekty, převážně kvůli medializaci případných konfliktů.

V neposlední řadě se obor MV začal věnovat i jedincům jako negativním aktérům mezinárodní politiky, potažmo násilným nestátním aktérům, a to při výzkumu terorismu a teroristických sítí. Významnou roli jedince v tomto odvětví představuje Usáma bin Ládín, který nejednal v zájmu žádného státu, a vybudoval globální teroristickou organizaci Al-Káida. Organizace Al-Káida provedla útoky na Světové obchodní centrum a Pentagon dne 11. září 2001. Útoky z 11. září proměnily nejen zahraniční politiku států, ale i mezinárodní organizace musely zaujmout patřičné postoje vůči nové hrozbě. Samotné studium násilných nestátních aktérů se zabývá též jedinci v pojetí sebevražedných atentátníků.

Cílem mé práce je zjistit, jak se vyvíjel či vyvíjí postoj oboru MV a jeho podoborů k jedinci jakožto k aktéru mezinárodní politiky. Nejprve se zaměřím na teorie MV, které vznikaly společně s oborem MV a zároveň slouží k interpretaci MV. Skrze myšlenky autorů vybraných teorií se pokusím objasnit, zda jsou jedinci relevantní aktéři MV či nikoliv. Poté se zaměřím na podobory MV a jejich přístup k jedinci. Následně bych se ráda zaměřila na tři případové studie jedinců, kteří jsou na mezinárodní scéně aktivní, aniž by reprezentovali stát. Případové studie pomohou osvětlit současné postavení jedinců v MV.

Výzkumné otázky jsou následující:

(1) Dokáže obor mezinárodní vztahy, či jeho podobory pracovat s jedincem jako aktérem mezinárodních vztahů? Pokud ano, jak obor a vybrané podobory MV s jedincem pracují?

(2) Mohou mít jedinci, kteří nejednají pod záštitou státu, vliv na mezinárodní dění? Pokud ano, tak v jakém případě k takové skutečnosti může docházet?

První otázka si klade za cíl vyzorovat zájem o jedince, jakožto předmětu výzkumu oboru a podoborů MV. Při zkoumání mezinárodního

prostředí se pozornost oboru MV primárně soustředí zejména k národním státům. Státy byly dlouhou dobu považovány za hlavní aktéry MV. Tato skutečnost se změnila s příchodem nových přístupů pro zkoumání MV a s nárůstem podoborů MV, které připouštějí větší důraz pro zkoumání jedinců, jako relevantních aktérů MV. Případné zkoumání jedinců, je zaměřené zejména směrem ke státníkům, nebo tvůrcům zahraničních politik. Tato práce se bude snažit dokázat, že i nestátní jedinci mohou mít vliv na utváření MV.

Druhá otázka je zaměřená na současný vliv jedinců v MV. Na základě třech odlišných aktérů, bych ráda vyobrazila vliv jedince v mezinárodním prostředí. Odlišností je myšlené nejen prostředí, ve kterém se pohybují, ale zároveň způsob, jakým zasahují do mezinárodního dění. Budu analyzovat majitele jedné z největších IT firem a též významného filantropa Billa Gatese, herce a zároveň tvář firmy Nespresso George Clooneyho a vůdce islamistické skupiny Al-Káida Usámu bin Ládina, který byl po roce 2001 jedním z nejhledanějších teroristů. V případě těchto osobností lze konstatovat, že jsou jednak všeobecně známé a zároveň spojovány s určitými mezinárodními aktivitami.

Metodologie pro mou práci je analýza a případová studie. V první části práce se zaměřím na analýzu jedince v oboru MV a ve druhé části se pokusím o případovou studii skrze tři vybrané příklady jedinců mající vliv na MV. Provedení této studie pak bude vycházet z behaviorálního a institucionálního přístupu. Behaviorální metoda poslouží k posuzování chování jednotlivců v mezinárodním systému. Institucionalismus, respektive neoinstitucionalismus, se mimo jiné zaměřuje i na zkoumání vlivu jednotlivců v rámci nějaké organizace.

V práci bude využita odborná literatura zabývající se mezinárodními vztahy, která bude zejména v anglickém jazyce. V částech práce věnovaných oboru a podoborům MV budu vycházet z děl předních autorů MV, jako jsou např. Kenneth Waltz, Robert Keohane, Barry Buzan či Ken Booth. Odborné články, oficiální stránky mezinárodních organizací a podobných institucí, či jiné

internetové zdroje, budou využívány v částech práce pojednávajících o vybraných jedincích. Práce tedy bude vycházet jak z primárních, tak i ze sekundárních zdrojů.

První část práce bude zaměřená na obor MV a jeho postoj k jedinci. Jak již bylo nastíněno, jedinec byl dlouhou dobu upozadován a vybrané teorie, ani podobory s ním příliš nepracovaly. Nejprve stručně představím samotný obor MV, který je ve své podstatě novou disciplínou. Následně se zaměřím na teorie MV, kde skrze vybrané autory představím myšlenky spojované s jedincem. Současně s teoriemi dojde k vysvětlení hladin analýz, které jsou součástí podoboru MV, a to analýzy zahraniční politiky. Zde začneme s Kennethem Waltzem, který je představitel realistických teorií a který se pokouší vysvětlit příčiny války skrze tři obrazy, z nichž jeden pojednává o jedinci. Součástí hladin analýzy Davida Singera, zástupce behaviorální teorie MV, jsou fenomenologické přístupy k jedinci v MV. Následně budou představené myšlenky Roberta Keohana, jež je představitelem institucionálního liberalismu, který připouští roli jedince v nastavování témat MV. Poslední autor, jehož myšlenky budou nastíněny, je Alexander Wendt, zastánce teorie konstruktivismu.

Druhá část práce bude zaměřená na podobory MV. První kapitola bude pojednávat o analýze zahraniční politiky, kde se zaměřím na roli jedince v zahraniční politice. Jak jsem již zmínila výše, podobor analýza zahraniční politiky zkoumá různé hladiny, na kterých lze pozorovat interakce v mezinárodním prostředí. Hladiny analýzy, které jsou pro pojetí jedince stěžejní, jsou vysvětlené v první části v rámci teorií MV. V rámci analýzy zahraniční politiky budou zkoumány určité psychologické přístupy, jež analyzují chování tvůrců zahraniční politiky. Součástí bude také charakterologie, na jejímž základě lze vypočítat určité společné prvky a lze tak předvídat chování rozhodovatelů.

Poté bude nastíněná role jedince v řešení konfliktů. Představím pojetí jedince jako mediátora konfliktu, kde bych ráda zvolila dva odlišné případy mediátorů. Nejprve se zaměřím na Jimmyho Cartera, který se angažoval

v urovnání vztahů mezi Egyptem a Izraelem. V době mediace konfliktu byl Carter zároveň prezidentem Spojených států amerických. Zde je na místě uvést, že Spojené státy se snaží dlouhodobě vyřešit konflikt mezi Araby a Židy, zejména i kvůli strategickým zásobám ropy v regionu Blízkého východu, avšak s řešením otázky přichází zvláště každá administrativa nově zvoleného prezidenta. Poté bych ráda představila pojetí mediátora mimo politickou funkci, avšak s dobrou mezinárodní reputací, a to v pojetí Marttiho Ahtisaariho.

Druhá podkapitola se bude věnovat bezpečnostním studiím a jejich pohledu na jedince jako referenčního objektu. Prvně se zaměřím na jedince z pohledu Barryho Buzana, který se zabývá vztahem mezi státem a jedincem, a to zejména jakým hrozbám čelí jedinec ve státě. Zároveň se Buzan věnuje obecným hrozbám, které pro jednotlivce vyplývají. Následně přiblížím myšlenky zástupce Velšské školy, a to Kena Bootha, který se mimo jiné věnuje i emancipaci bezpečnosti. V závěru podkapitoly představím koncept lidské bezpečnosti v praxi, tak jak jej definuje Rozvojový program OSN a zmíním zde i sdružení *Human Security Network*, které se lidskou bezpečností v praxi rovněž zabývá.

Poslední část práce bude případovou studií vybraných jedinců, kteří mají vliv na mezinárodní dění. Mezi vybrané jedince jsem záměrně zvolila aktéry, kteří nejsou v čele žádného státu a nemají pravomoci v zájmu států jednat, a přesto mají možnost ovlivňovat MV. Prvním jedincem bude Bill Gates, který se zaměřuje na vědecké objevy a nové technologie, jež by mohly zmírnit dopad nepříznivých vlivů na lidstvo, zejména v rozvojových oblastech. V současnosti je v souvislosti s Gatesem nejvíce diskutovaná nová metoda výroby živočišných produktů, které by mohly řešit nedostatek potravin. Druhým jedincem bude celebrita George Clooney, který se aktivně snažil řešit situaci v Súdánu, posléze i v Jižním Súdánu. Clooney byl iniciátorem několika projektů, které měly napomoci zlepšit situaci v těchto státech. Jak již bylo zmíněno výše, jedinci s vlivem na mezinárodní prostředí mohou být i negativní aktéři. Jedním z nich je Usáma bin Ládín, což je třetí případ jedince, který bude v této práci představen. Bin Ládín dokázal vybudovat jednu z nejobávanějších teroristických organizací,

a to Al-Káidu, aniž by byl jakkoliv do té chvíle všeobecně známý. Skrze tyto tři případy bych ráda poukázala na vliv jedinců v mezinárodním prostředí.

V závěru práce bych ráda dokázala, že jsem naplnila cíl práce. Následně se pokusím odpovědět na výše vypsané výzkumné otázky. Také se pokusím vyzorovat, zda se ve vybraných případech jedinců objevují nějaké společné znaky, které mají vliv na jejich působení v MV.

1 Role jedince v oboru MV a teoriích MV

Tato část práce stručně přiblíží čtenáři obor MV, jako samostatnou vědní disciplínu a její formování. Následně se zaměřím na teorie MV, které vyvíjejí společně s oborem MV. Tato kapitola bude rozdělena do několika podkapitol, které se budou věnovat vybraným autorům z různých teoretických směrů a jejich pojetí jedince. Nejprve se zaměřím na vliv jedince z pohledu Kennetha Waltze. Waltz se zabývá převážně špatnými vlastnostmi jedince, jež pak mají vliv na jeho chování v mezinárodním prostředí. Poté bude rozepsána myšlenka Davida Singera, který neuvažuje o jedincích jako takových, ale skrze fenomenologický přístup se snaží definovat, kdy mají jedinci vliv na zahraniční politiku. Třetí podkapitola bude analyzovat vliv jedince skrze myšlenky Roberta Keohana, kterého řadíme k neoliberálnímu institucionalismu. Dále bude nastíněná myšlenka Alexandra Wendta, teoretika konstruktivismu, který uvažuje o sociálních procesech, jež mají vliv na utváření MV. Poslední podkapitola je zaměřená na kritiku upozadění jedince jako aktéra MV. Zaměřím se zde na vybrané argumenty, které nastiňují důležitou roli jednotlivce v mezinárodním prostředí.

Obor MV můžeme vnímat více způsoby, vždy záleží na konkrétním akademiku či skupině vědců, kteří se jej snaží definovat. Rozlišujeme názory, že mezinárodní vztahy mají kořeny již ve starověkých státech a jsou vědou velmi starou. Jiní vědci zastávají postoj, ve kterém jsou MV naopak jednou z nejmladších disciplín sociálních věd (Waisová 2009: 16). Zde nastává druhý rozkol názorů, zda mezinárodní vztahy tvoří samostatnou disciplínu sociálních věd, nebo naopak vznikly jako součást politické vědy, a tím pádem jsou jejím nerozlučným prvkem. Samotný pojem *mezinárodní vztahy* prvně použil Jeremy Bentham v 80. letech 18. století. Bentham pojem MV použil tak, jak jej používáme i v dnešní době (Novotný 2005: 109, 112). Ve 20. století se obor MV začal více rozmáhat. Nejprve se obor MV rozmohl ve Spojených státech amerických, kde korespondoval s americkou zahraniční politikou. O několik desetiletí později zažil tento obor svůj rozkvět i v Evropě (Waisová 2009: 16).

Již v roce 1948 však proběhla konference pod záštitou neziskové organizace UNESCO, která zařadila obor MV mezi čtyři nejdůležitější výzkumné a studijní obory politické vědy. Spolu s mezinárodními vztahy patřila mezi výzkumné a studijní obory i politická teorie, vláda a skupiny, strany a veřejné mínění. Všechny tyto čtyři kategorie se pak dále dělily na podkategorie. Pod mezinárodní vztahy tak spadala mezinárodní politika, mezinárodní organizace a správa, a mezinárodní právo (UNESCO 1948). V současnosti rozlišujeme mnohem více podoborů, které zařazujeme do oboru MV. Rozrůstání oboru je dané jeho závislostí na vývoji lidské společnosti a mezinárodního prostředí. Asociace mezinárodních studií (*International Studies Association*) rozlišuje několik podoborů mezinárodních vztahů. Například se jedná o diplomatická studia; studia etnicity, nacionalismu a migrace; environmentální studia; analýzu zahraniční politiky, feministické teorie a generová studia; globální rozvojová studia; lidská práva, historie mezinárodních vztahů; mezinárodní vzdělávání; mezinárodní právo; mezinárodní organizace; mezinárodní politická ekonomie; bezpečnostní studia; mírová studia; politická demografie a geografie; technologie a umění v mezinárodních vztazích; teorie apod. (ISA nedatováno).

Teorie jsou významným podoborem mezinárodních vztahů, které se formují se samotným vznikem oboru. Mezinárodní politika byla nejprve interpretována skrze historiografický přístup, který měl být nahrazen teoriemi mezinárodních vztahů, které za tímto účelem vznikaly (Waisová 2009: 26). Čas je základní rozdíl mezi teorií a historickým pohledem na realitu. Historie je vázána časovou podmíněností určité události, oproti tomu teorie se snaží o zobecnění a hledání společných rysů. Historie se zabývá jednou událostí a snaží se o hledání její jedinečnosti. Teorie se oproti historii zaměřuje na několik událostí, mezi nimiž hledá určitou spojitost napříč časem. Další odlišnou charakteristikou mezi teorií a historií je kauzalita. Teorie se snaží vysvětlovat události skrze jednu příčinu, případně několik málo příčin. Oproti tomu historie se zaměřuje na celou řadu příčin. Důvodem monokauzality u teorie je skutečnost,

že se snaží o nalezení společného znaku u několika událostí a čím více událostí bude teorie zkoumat, tím méně společných znaků bude u událostí pozorovat (Drulák 2003: 31–32).

Teorie MV si navzájem konkurují a neustále se objevují nové přístupy. Tato skutečnost bývá důsledkem změny paradigmat u některých teoretiků. V každé teorii tak lze nalézt rozpor mezi vědci, kteří jí interpretují. Nemusí tedy docházet k tomu, že všichni teoretici jednoho směru spolu sdílí všechny formující ideje dané teorie. Idealismus a realismus můžeme považovat za dvě klíčové teorie MV (Gold – McGlinchey 2017). Příkladem protichůdnosti vybraných myšlenek může být samotná teorie realismu, kdy postupem času dochází k obměně určitých základních paradigmat. Vznikají tak teorie jako klasický realismus či neorealismus. V případě těchto dvou teorií došlo k rozporu od základní myšlenky.

Následující dvě podkapitoly odrážejí nejen teorie MV, ale i podobor MV, a to analýzu zahraniční politiky, v jejímž rámci se zkoumají i tzv. úrovně analýzy. Myšlenka o úrovních analýzy je zakořeněná ve způsobu, jakým přemýšlíme o realitě. Pro studium MV lze rozlišit 5 nejčastěji používaných úrovní analýzy, a to mezinárodní systém; mezinárodní subsystém; jednotky; sub-jednotky a jednotlivce. Tyto úrovně poskytují určitý rámec, který lze použít pro popis jevu, který je zkoumán. Stejně tak je lze použít pro teoretizaci o příčinách a následcích. Důležité je zmínit, že úrovně samy o sobě nejsou teoriemi, ale umožňují nám určit zdroje vysvětlení a výsledky, z nichž se teorie skládají. Jednotlivec je referenční jednotkou analýzy systému pro většinu společenských věd (Buzan – Littlea 2000: 69–70).

1.1 K. Waltz a jedinec

Realisté věří v anarchický mezinárodní systém, ve kterém jako aktéři dominují státy. Podle realistů je konflikt nevyhnutelný a více než o spolupráci, usilují státy o zisk nadvlády. Jedinci, ve vůdčím postavení, jednají ve svých

vlastních zájmech, nejsou od své podstaty dobří a mají sobeckou povahu (Gold – McGlinchey 2017). Mezi realisty patří Kenneth Waltz, který se svými publikacemi řadí i mezi klasické realisty, či jej považujeme za zakladatele neorealismu.

Mezi klasické realisty se Waltz řadí kvůli svému dílu *Člověk, stát a válka*. Za zakladatele neorealismu jej považujeme kvůli dílu *Teorie mezinárodní politiky* (Drulák 2010: 60). Pro tuto práci je více stěžejní dílo *Člověk, stát a válka*, ve kterém Waltz definuje tři hladiny analýzy mezinárodního systému, z nichž jedna je věnována jednotlivci. Waltz původně neuvádí hladiny analýzy mezinárodního systému, ale spíše mluví o obrazech (*images*). Waltz si klade otázku, zda existují způsoby, jak snížit výskyt války a zvýšit šance na mír. Odpověď na otázku pak hledá na třech úrovních, a to jedince, státu a mezinárodního systému, který je anarchický (Waltz 2011: *passim*). V případě jedince jako příčiny války Waltz interpretuje myšlenky jiných autorů, které můžeme taktéž zařadit do realistického proudu. Jedná se o svatého Augustina, Barucha Spinozu, Reinholda Niebuhra a Hanse Morgenthaua.

Již od vzniku konfucianismu převládá názor, že války jsou výsledkem sobectví, hlouposti a nesprávně nasměrované agrese. Pokud lze příčinu války vidět v povaze člověka, tak lze tuto příčinu napravit skrze jeho proměnu. Musí dojít k osvícení člověka se špatnými vlastnostmi (Waltz 2011: 16). Nepřímo vyjádřenou ideou je víra v dobré lidské instinkty. Lidé budou trvat na přijetí dobrých politik za předpokladu, že budou vědět, jaké politiky to jsou. Problematická se jeví lidská důvěra, která bývá zneužívána špatnými vládci. Lidé pak neznají ony dobré politiky a na základě důvěry přijímají politiky špatné. Řešením pro tuto situaci je vzdělávání lidí. Jiní autoři, např. Aristofanes, zastávají myšlenku o změně směřování energie, jako šanci na zvýšení míru. Podstatou je, že muži směřují svou energii k válce. Kdyby bylo něco, co by muži dělali raději, nežli válčili, tak by nemuselo docházet k bojům. Podobné myšlenky měl William James, podle něj je válka výsledek mnohaleté tradice zakořeněné v lidské povaze (Waltz 2011:17).

Dle prvního obrazu MV lze příčiny války hledat v povaze a chování člověka. Waltz ve svém díle zdůrazňuje tento leitmotiv, zejména u autorů jako je svatý Augustin, Barucha Spinoza, Reinholda Niebuhr a Hanse Morgenthaua. Tito autoři mají ve svých myšlenkách sice mnoho rozdílného, ale spojují je politické závěry o předpokládané povaze člověka (Waltz 2011: *passim*).

Spinoza rozvíjí myšlenku o ideálně-rationálním chování, které vidí ve spolupráci mezi lidmi. Člověk by v ideálním případě měl pomáhat jiným lidem a navazovat s nimi přátelství. Snaha člověka o spolupráci není nesobeckým chováním, ale naopak. Tato vzájemná pomoc je nezbytná pro vlastní ochranu a živobytí. Snahy o spolupráci pak vyplývají z poznání. Taková harmonická společnost by pak vedla k anarchismu, kde by nebyla potřeba politická moc, jež by řídila a kontrolovala společnost. Spinoza považuje člověka za racionálního, každý člověk tedy hledá své zájmy skrze rozum. Svatý Augustin považuje v člověku za zlé samotné *já*. Rozum je dle Augustina prvotní hřích a tvrdí, že lidský rozum je vadný. Spinoza toto náboženské tvrzení odmítá a tvrdí, že lidské činy jsou racionální, spontánně vedou k harmonii a spolupráci. Lidé však nejsou vedeni čistě rozumem, ale vede je vášně. Konflikty jsou výsledky mužské vášně, kdy namísto vzájemné pomoci se chovají destruktivně. Lidská vášně může být umírněná rozumem, ale to je dle Spinozy obtížné. Konflikt mezi rozumem a vášní je odmítán Niebuhrem, svatým Augustinem i Morgenthauem. Podle těchto autorů je celý člověk vadný, společně pak tito autoři vidí politické konflikty ve špatné lidské podstatě. Niebuhr vidí původ války ve špatných tendencích v lidském srdci a temných nevědomých zdrojích v lidské psychice. Morgenthau vidí všudypřítomnost zla v lidské činnosti, která je poháněná touhou po moci. Pokud by došlo ke změně mužů, může dojít k odstranění válek (Waltz 2011: 21–25).

Augustin, Spinoza, Niebuhr a Morgenthau přisuzují politické neduhy k povaze člověka, kterou definují skrze vlastní přirozenost pro dobro a zlo, což je v určitém smyslu oprávněné. Konstatovat, že člověk jedná v rozporu se svou podstatou je absurdní. Nelze oddělit události světových dějin od mužů, kteří je

vytvořili. Nicméně důležitost lidské podstaty jako faktoru v kauzální analýze společenských událostí je snížena faktorem, kdy stejná podstata může vysvětlit nekonečnou různorodost společenských událostí. Kdokoliv tak může dokázat, že je člověk špatný, pokud poukáže na jeho krutost a hloupost. Vztahovat zločiny a války k lidské krutosti a hlouposti je jednoduché. Tvrdit, že určité věci se dějí na základě mužské hlouposti či špatnosti je hypotéza, která bývá autory odmítána nebo naopak přijímána. Toto tvrzení nelze vyvrátit ani dokázat skrze důkazy, protože to co s důkazy děláme, závisí na teorii, kterou zastáváme (Waltz 2011: 26–28).

Dle Waltze (2011: 28), byla lidská přirozenost do určité míry příčinou války v roce 1919, ale stejně tak byla příčinou míru v roce 1910. Waltz se následně snaží přijít na to, proč je člověk někdy v míru a jindy naopak není. Lidská přirozenost zde určitě hraje roli. Důvodem pro střídání období válek a míru je pak nestabilita lidské povahy. Kdyby lidská povaha byla pevná, nedocházelo by ke střídání období válek a míru. Lidská podstata zároveň nemusí objasnit, proč je v jednom roce válka a v jiném mír, nebo proč je v jednom státě člověk zotročen a ve druhém je svobodný (Waltz 2011: 29).

Lidská podstata však může vysvětlit zdokonalení politických a sociálních forem. Základní předpoklady Augustina, Spinozy, Niebuhra a Morgenthaua jsou užitečné pro rozpoznání hranic případného politického úspěchu. Augustin tvrdí, že je vláda nezbytná kvůli následkům prvotního hříchu, přitom připouští vládu tyranie, aby předešel obavám z anarchie. Dle Augustina je větší nebezpečí v egoismu lidí, než ve vládě tyrana. Spinoza si myslí, že lze vysvětlit politické jevy skrze vlastnosti člověka, zároveň ale připouští, že se lidé chovají jinak v odlišných podmínkách. Pokud lidé žijí ve společenství, mohou si užívat harmonie a míru, ale pokud nejsou jednotní, tak jsou vůči sobě neustále ostražití. Pokud by nebylo omezení skrze vládu, muži by se pak vzájemně vyvražďovali, jak tvrdí i Augustin. Řádná vláda je tak klíčem k dožití vysokého věku v relativním bezpečí a štěstí (Waltz 2011: 29–31). Mezilidský boj o moc, nevidí Morgenthau jako zlo zakořeněné v lidské podstatě, naopak boj o moc dle něj

nastává, jelikož lidé něco chtějí. To do jaké míry je člověk schopen udržovat, zvyšovat nebo prokazovat svou moc nad ostatními, lze vnímat jako test politického úspěchu (Waltz 2011: 35).

Rozlišujeme tedy dvě myšlenky, kdy jedna tvrdí, že případný spor je řešený bojem, v němž je použita síla důsledkem absence nějakého orgánu, který by případně mohl omezit použitou sílu ve sporu. Druhá myšlenka zastává názor, že boje o moc vznikají, protože lidé po moci touží. Vysvětlení mezinárodní politiky na základě těchto dvou myšlenek je následující. Ztotožnění s první myšlenkou znamená definování mocenského národního zájmu s tím, že za určitých podmínek je moc nezbytným prostředkem pro stát. Přijetí druhé idey definuje národní zájem jako boj o moc, protože muži ze své podstaty vyhledávají pocit moci. První případ vnímá moc jako nástroj a druhý jako koncový stav (Waltz 2011: 35–36).

Waltzův první obraz lze shrnout následovně. Mužské zlo, či jejich nevhodné chování, vede k válce. Pokud by individuální dobro mohlo být univerzální, mohl by být mír. Vystává však otázka, jak definovat dobro. Waltz přichází s tautologickým výrokem, že lidé jsou dobří v případě spontánního jednání, které vede k harmonické společnosti (Waltz 2011: 39). Niebuhr a Morgenthau vyčítají většině liberálních teoretiků jejich neschopnost správně odhadnout lidskou podstatu. Větším omylem pro některé liberální autory je pak jejich zveličování důležitosti lidské podstaty. Niebuhr sám zdůrazňuje, že kvůli složitosti lidské přirozenosti lze ospravedlnit veškeré hypotézy. To lze vnímat jako varování před přílišným očekáváním aplikace rozumu pro sociální a politické problémy. Tuto myšlenku lze považovat za první užitečný výsledek analýzy prvního obrazu (Waltz 2011: 39–40)

Augustine, Spinoza, Niebuhr a Morgenthau pomáhají objasnit hranice pro aplikování prvního obrazu. Myšlenky o nápravě mužů, které povedou k ukončení válek. Přesvědčení, že války a jiné násilí neskončí, protože muži jsou špatní, pak vede k úvahám o sociální politické struktuře. Pokud zlé vlastnosti člověka vedou

k válkám, člověk by měl být schopen vnitřní zlo potlačit nebo jej alespoň kompenzovat. Pokud by ke změně mohlo dojít skrze změnu lidské podstaty, je potřeba, aby člověk došel k poznání, jak takové změny dosáhnout. Ti, kdo očekávají světový mír kvůli změně lidské podstaty, pak připouštějí, že chování jedince určuje více nábožensko-duchovní vliv, než vliv sociálně-politických institucí (Waltz 2011: 40). Idea o tom, že války začínají v myslích lidí, a že proti takovému myšlení je potřeba budovat mír v myslích lidí, zazněla i v zakládající listině UNESCO z roku 1945 (UNESCO nedatováno).

1.2 D. Singer a jedinec

V každé oblasti vědeckého bádání existuje několik způsobů, jak studované jevy třídit a uspořádat pro účely systémové analýzy. David Singer se zaměřil na zkoumání dvou nejvíce používaných úrovní analýz, a to mezinárodního systému a národních subsystémů (Singer 1961: 77). Singer vychází z předpokladu, kdy každý aspekt reality může být charakterizován prostřednictvím interagujících jednotek tvořících systém. Tím pádem lze zkoumat realitu buď z pohledu systému, nebo z pohledu jednotek. Singer rozvíjí sociální systémové perspektivy, což sebou přináší určitá úskalí, protože je potřeba, aby sociální vědci pracovali na úrovni abstrakce, která není přirozená. Během 60. let byla pro behavioralisty patrná neochota pro vyvinutí systémové perspektivy, která byla dle Singera klíčová pro porozumění MV. Singer kladl důraz na potřebu odklonit se od převládajícího zájmu o vztahy mezi státy, tedy od jednotkové úrovně analýzy, a inklinoval k vytvoření souhrnného obrazu MV na základě systémové úrovně analýzy (Buzan – Littlea 1994: 36–37). Ačkoliv se Singer přímo nevěnuje jedinci jako samotné hladině analýzy, připouští roli jedince v rámci zmíněných dvou hladin analýz, a to v hladině národního státu.

Singer považuje mezinárodní systém za nejkompexnější úroveň analýzy, protože zahrnuje souhrn interakcí probíhajících v systému a jeho prostředí, což

nám umožňuje zkoumat mezinárodní vztahy jako celek. Výhodou pro tuto hladinu je její komplexnost. Nevýhodou je zveličování dopadu systému na národní aktéry a naopak snižování účinnosti aktérů na systém. Tato hladina analýzy vyžaduje stanovení vysoké úrovně jednotnosti v operačních kodexech zahraniční politiky národních aktérů, jelikož je zanecháván malý prostor pro odchylky chování částí, pokud se zaměřujeme na celek. V případě státníků lze předpokládat, že jednají v zájmu dosažení moci (Singer 1961: 81).

Singerova druhá hladina analýzy je věnována národnímu státu, který je považován za primárního aktéra MV. Výhodou této hladiny je skutečnost, že umožňuje zřetelné rozlišení mezi aktéry mezinárodního systému. Pro pozorovatele se může stát kamenem úrazu připisování ctnostných charakteristik vlastnímu národu a naopak zlé charakteristiky přisuzovat národům jiným, zejména pak protivníkům. Jinou implikací při pozorování národa jako hladiny analýzy je nárůst otázky, co jsou cíle, motivace a záměry národních politik států. V případě konfrontace vysvětlit individuální nebo kolektivní chování, vyvstává silný sklon k přístupu hledající cíl. Zda je chování národů účelné či nikoliv, vyžaduje rozbor ve dvou odlišných dimenzích (Singer 1961: 82–84). Ti, kdo formulují a provádějí zahraniční politiky, tak jednají jménem národa a vědomě sledují konkrétní cíle. Tito jednotlivci pak předpokládají konkrétní výsledky, kterých se snaží dosáhnout prostřednictvím konkrétních strategií. Národy tak lze přirovnat k organismům, které se snaží o dosažení cíle skrze účelové chování. Zda je toto účelové chování člověka a společnosti zvolené jimi samotnými, nebo jsou tyto cíle zvolené mimo primární kontrolu lidstva, není jasné (Singer 1961: 85).

Existuje další dilema v pojetí národa jako aktéra, a to zda zkoumáme národ z hlediska objektivních faktorů, jež jeho chování ovlivňují, nebo zda se věnujeme vnímání objektivních faktorů z pohledu národa. Tyto dva přístupy představují odlišné modely chování národů. Singer zde využívá tzv. fenomenologického přístupu, který lze definovat následovně. Jedná se

o studium či filosofické hnutí zaměřené na lidské vědomí (Singer 1961: 86; Merriam-Webster.com nedatováno).

První fenomenologický předpoklad představuje širokou škálu sociálních příčin, avšak i zde se objevují dva protichůdné názory. Prvním je, že jednotlivci a skupiny reagují kvazi-deterministickým způsobem na fyzické prostředí, na činy nebo sílu jiných jednotlivců či skupin a na podobné objektivní či reálné síly nebo podněty. Pod pojmem síly si lze představit klima, vzdálenost anebo fyzickou sílu sousedního státu. Protikladný názor tvrdí, že jednotlivci a skupiny nejsou ve svém chování ovlivňováni takovými objektivními silami, ale ovlivňují je způsoby, kterými jsou tyto síly vnímány a hodnoceny. Pro zastánce tohoto názoru je jediná realita ta, která je rozpoznatelná lidskými smysly. Pokud aktér tyto síly nerozezná, tak pro něj neexistují. Skupina či jedinec jsou těmito silami ovlivňovány pouze tehdy, pokud je uznají. Z toho lze usoudit, že vnímání ovlivní způsob reakce na tyto síly (Singer 1961: 86–87).

Druhý fenomenologický předpoklad tvrdí, že výše uvedený argument vychází z chybného pochopení podstaty, jak je vysvětlená ve společenských vědách. Dle tohoto názoru není nutné sledovat každý vjem, přenos a příjem mezi každým vstupem a výstupem, pro pochopení lidského jednání. Empirické pozorování není lepší pro vysvětlení, než dedukce či analogie (Singer 1961: 87–88). Tento předpoklad rozšiřuje dva fenomenologické názory na tři. Třetí předpoklad se zabývá tím, zda jsou charakteristiky a rozměry tvůrců politik empiricky rozeznatelné. Pokud jsme přesvědčení, že preference a víra jedinců představují zásadní proměnnou ve vysvětlení zahraniční politiky, není jisté, jak lze proměnné pozorovat přesně a systematicky. V případě, že jsou tyto proměnné pozorovatelné, vysvětlitelné a je možné je přizpůsobit k vysvětlení chování národa v mezinárodním systému, pak lze přijmout třetí fenomenologický přístup (Singer 1961: 89).

Čtvrtý fenomenologický přístup pojednává o samotné podstatě národa jako aktéra mezinárodních vztahů. Singer však polemizuje nad tím, zda je národ

zřetelná sociální entita s dobře nadefinovanými hranicemi, nebo zda se jedná o aglomeraci jednotlivců, institucí, zvyků a procesů. Zřejmé pak je to, že ten kdo pohlíží na národ či stát jako na integrální sociální jednotku, nebude připisovat fenomenologickému přístupu velkou váhu. Pokud je však na národ či stát pohlíženo jako na skupinu jednotlivců působících v institucionálním rámci, pak má smysl soustředit se na sféru jednotlivců účastnících se na procesu a tvorbě politiky (Singer 1961: 89–90).

V závěru pak Singer dochází k tomu, že systémové úrovně vytváří komplexnější a celkovější obraz MV, než národní neboli subsystémová úroveň. Na druhou stranu nižší úrovně analýzy jsou bohatší na detaily a pomáhají nám vytvářet hlubší a intenzivnější prozkoumání procesů, které tvoří zahraniční politiky. Nelze tak jednoznačně sdělit, která úroveň je pro obor MV nejcennější, každý vědec se ve svém výzkumu může více zajímat o jednu úroveň než o druhou (Singer 1961: 90–91).

1.3 R. Keohane a jedinec

Robert Keohane se v průběhu 80. let významně podílel na přeformulování určitých liberálních témat, do kterých zahrnul prvky scientismu a zasloužil se tak o vznik neoliberalismu. Mezi klíčová témata pak zařadil transnacionální vztahy, které probíhají mimo úroveň vlády. Nadnárodní vztahy formují vazby mezi firmami, kde následně vznikají nadnárodní korporace, ale dochází také k definování vztahů mezi nevládními organizacemi a jednotlivými občany různých států (Drulák 2003: 76–77). V této části práce se zaměřím na neoliberalní institucionalismus a jedince v pojetí Keohana.

Víra jednotlivců je utvářena skrze sociální procesy, a je udržována prostřednictvím společnosti, ve které jedinec přežívá. Člověk je společenský druh, či zvíře, jak by tvrdil Aristoteles. Keohane však považuje za důležité zaměřit se na jednotlivce jako na hlavní jednotku analýzy. Zejména pokud

budeme mít na paměti lidské interakce ve společnosti a kulturní či historické kontexty, ve kterých lidé žijí. Analytik se pohybuje mezi jednotlivcem a společností, ale vždy by se měl snažit vysvětlit chování jednotlivce a směřovat jej směrem nahoru, než teoretizovat o společnosti, aniž by zvažoval, zda jsou výsledky v souladu se vzory chování jednotlivců. Tímto uvažováním lze dát teoriím mikro-základy a lze se vyhnout zobecnění abstraktních konceptů (Keohane 2002: 5).

Dle Keohane je důležité navrhnout takové mezinárodní instituce, které jsou nejen oprávněné a efektivní, ale v konečném důsledku by takové instituce měly být odpovědné demokratické veřejnosti. Pokud k situaci přistoupíme tak, že mezinárodní instituce jsou odpovědné vládám, vlády jsou odpovědné svým občanům, zejména v demokratickém režimu se může proces jevit v pořádku. Tento systém přenášení moci však neodráží skutečné veřejné zájmy a snižuje i skutečnou veřejnou moc. Proto je potřeba multilaterální spolupráci doplnit o několik dalších prostředků, aby byly odráženy zájmy širší veřejnosti a nikoliv jen zájmy elity. Dle Keohana je jedno z možných řešení usilovat o oživení sítí mezi jednotlivci a nevládními organizacemi (Keohane 2002: 34).

K nárůstu těchto vztahů mezi organizacemi a jednotlivci, ať už se jedná o vědce, odborníky či aktivisty v oblasti lidských práv, pomohl fax a internet společně s institucionálním uspořádáním, které pomáhá tyto interakce začleňovat do rozhodování. Příklad pro fungování takového procesu je následovný. Skrze Mezivládní panel pro změnu klimatu, dospěli vědci ke konsenzu, který je základem Kjótského protokolu. Vědci se v tomto případě nemuseli zodpovídat své vládě, aby byl Kjótský protokol sjednán. Zároveň vlády, které nesouhlasily s jeho opatřeními, nemohly doufat v opětovné projednávání vědeckých stanovisek vydaných Mezivládním panelem pro změnu klimatu. Z toho vyplývá, že usnadněním komunikace na dálku bude docházet k rozvoji a rozmachu mnoha dalších nadnárodních sítí. Nadnárodní korporace i státy tak nebudou moci ovládat ani regulovat nadnárodní komunikaci, která je jednotlivcům kvůli internetu více přístupná a otevřená (Keohane 2002: 34–35).

1.4 A. Wendt a jedinec

Alexander Wendt je představitel teoretického přístupu MV konstruktivismu. Wendt přišel s myšlenkou symbolického interakcionismu, který lze aplikovat na úrovni států, skupin, ale i jednotlivců. Symbolický interakcionismus se zabývá způsoby či procesy, na jejichž základě lidé dávají světu smysl a zároveň zkoumá způsoby, kterými lidé provádějí své činnosti. Tento směr vychází z pragmatismu, fenomenologie a hermeneutiky, nejedná se o ucelenou teorii, ale spíše o širokou škálu přístupů. Interakci lze chápat jako vztah mezi dvěma stavy, a to *ego* a *alter*, ty pak přebírají určité role (Adler-Nissen 2016: 27–28). V sociálním systému je, dle Wendta, struktura systému a struktura komponentních jednotek jedna a ta samá věc. Systém a jednotky jsou vzájemně utvářeny. Struktura mezinárodního systému je tak závislá na identitě a zájmech jednotlivých složek, mezi ty pak můžeme zařadit i jednotlivce (Buzan – Little 1995: 37).

Jedním ze základních principů konstruktivismu je, že lidé jednají vůči objektům, včetně jiných aktérů, na základě významu, který pro ně mají. Kolektivní myšlení tedy utváří struktury, které organizují naše akce. Zde uvádí Wendt příklad, kdy pro Spojené státy americké představují jiné očekávání rakety z Velké Británie, oproti raketám ze Sovětského svazu. Uvažování států tak závisí nejen na rozdělení moci v systému, ale také na intersubjektivních porozuměních a očekáváních. Aktéři pak získávají identitu, či specifické role a ty pak přinášejí určitá očekávání. Významy jednotlivých identit se odlišují, každá osoba může mít mnoho identit spojených s institucionálními rolemi, stejně tak může mít i stát více identit (Wendt 1995: 396–397). Wendt se tak nevěnuje přímému vlivu jedince na MV, ale spíše vlivu identit, které pak utváří určité interakce v mezinárodním systému.

1.5 Kritika upozadění role jedince v MV

Proti klasickému upřednostňování národního státu, jako předmětu zájmu tradičních teorií, argumentují zejména teoretici postmodernistických a poststrukturalistických teorií. Jedním z kritických argumentů je přílišné zdůrazňování rysů, jako jsou suverenita státu a moc na úkor jiných rysů jako např. lidstvo, ekologie či generová nerovnost. Kritika jednostranného zaměření na národní stát přichází i ze sociologických přístupů, které se zabývají bezpečnostní agendou, podle nich se bezpečnost netýká jen mezistátních vztahů, ale zahrnuje i širší komplex sociálních vztahů (Sorensen 1996: 371).

Během 90. let 20. století tak docházelo na akademické půdě MV k debatám o důležitosti či vlivu jedinců na globální politiky, např. od akademika Orana R. Younga. Young rozlišoval tři typy vedení, a to strukturální, intelektuální a podnikatelské. Strukturální vedení bylo bohaté na materiální zdroje, které pak byly využívány jako páka při vyjednáváních. Intelektuální vůdci dodávali nápady, které napomáhaly pochopit dané problémy, a zároveň přinášeli dostupné možnosti pro řešení problémů. Podnikatelští vůdci pak disponovali vyjednávacími schopnostmi a schopnostmi ovlivňovat způsob prezentování problémů. Zmíněné dovednosti a schopnosti vůdců pomáhají vytvářet vzájemně přijatelné dohody a ty by pak měly všem přinášet určité výhody. Jako příklad podnikatelského vůdce lze uvést Tommyho Kohla, který se zasadil o přijetí třetí Úmluvy OSN o mořském právu, jako intelektuálního vůdce si lze představit Berta Bolina kvůli Mezivládnímu panelu pro změnu klimatu a jako strukturálního vůdce můžeme uvést Richarda Benedicka, který pomohl prosadit Montrealský protokol (Partzsch 2016: 2–3).

Důležitost role jedince vysvětlují také autoři Daniel L. Byman a Kenneth M. Pollack, kteří se zabývají zejména bezpečností ve Spojených státech amerických. Dle nich nelze vysvětlit historii 20. století aniž by bylo zmíněné jméno Adolf Hitler, Josif V. Stalin, Winston Churchill, Mahátma Ghándí a mnoho dalších. Stejně tak nelze vysvětlit současné dění, aniž by došlo k interpretaci

Vladimíra Putina, Angeliky Merkelové či Donalda Trumpa. Tvůrci politik ve Washingtonu mají tezi, že kdo je předsedou vlády Velké Británie, kancléřem Německa či králem Saúdské Arábie, má skutečné důsledky pro Spojené státy americké a zbytek světa. Přinejmenším z těchto důvodů je znepokojivé, že vědci ignorují roli osobností v MV. Jednotlivci nejen ovlivňují jednání států, ve kterých působí, ale také formují reakce jiných národů. Jednotlivci též utvářejí hnací sílu pro paradigmaty, která jsou rozlišována jinými teoretiky, např. rovnováha sil, byrokratická politika a domácí politika (Byman – Pollack 2001: 108–109).

Byman a Pollack (2001: 108) rozlišují tři hlavní důvody, proč vědci ignorují jedince. Prvně převládá názor, že na jednotlivcích nakonec nezáleží, alespoň ne v hlavních událostech formujících mezinárodní politiku. Domácí politika a institucionální dynamika v anarchickém systému potlačují jedince. Za druhé, lze připustit roli jedince, ale jeho chování nelze zevšeobecnit. Třetím důvodem je kvantum konkrétních námitek vyvracející jednotlivce od několika předních teoretiků MV. Samozřejmě ne všichni teoretici MV ignorovali roli jedince, příkladem Aristoteles a jeho následovníci se snažili vysvětlit politiku z hlediska individuálního chování. Klasičtí realisté, jako Niccoló Machiavelli² či Hans Morgenthau³ uznávají dopad jednotlivých osob na MV. Následně byla myšlenka o jedincích v MV přenechána spíše psychologům a historikům, ti pak vytvářejí základ pro jednotlivce v MV, ale jejich myšlenky jsou ve své podstatě neúplné (ibidem: 109).

Autoři Byman a Pollack (2001: 110–111) koncipují několik námitek na vnímání jednotlivce z pohledu Kennetha Waltze v díle *Člověk, stát a válka*, které je rozebráno výše. Prvně vyvracejí Waltzovo přesvědčení, že je člověk vždy špatný a zlý. Lidská přirozenost není konstanta, nýbrž je to proměnná, lidská podstata může odrážet špatné vlastnosti jako chamtivost či agresivita, na druhou

² Niccoló Machiavelli je znám zejména kvůli svému dílu *Vladař*. Toto dílo je vnímáno jako příručka pro vládce, kteří chtějí upevnit svou moc a vládnout správným způsobem. Zabývá se zde tím, zda být spíše dobrosrdečný nebo krutý, jak by měl vladař uplatňovat svou moc atp. (poznámka autorky).

³ Myšlenky Hanse Morgenthaua jsou nastíněny v kapitole 1.1 K. Waltz a jedinec.

stranu jsou i lidé pokorní či velkorysí a takové vlastnosti Waltz nezapočítává. Lidské podstaty jsou odlišné, to může vysvětlovat rozdíly v MV. Ne všechny konflikty byly způsobené špatnou lidskou podstatou, ale s větší pravděpodobností se do konfliktu dostávají vůdci vykazující agresivitu či chamtivost. Osobnosti s těmito rysy byly Napoleon Bonaparte, Petr Veliký, Benito Musoliny nebo Adolf Hitler.

Na příkladu Německa za vlády Adolfa Hitlera lze prokázat, že jednotlivci hrají ústřední roli při utváření MV, včetně příčin válek a utváření aliancí. Velká Británie ani Francie nechtěly válku s Německem, a proto učinily určité oběti a ústupky Německu. Německo, respektive Hitler mohl dosáhnout umírněných revizionistických cílů stanovených většinou Němců, aniž by nutně došlo k válečnému stavu. Konflikt se stal nevyhnutelný kvůli Hitlerovým osobním ambicím, kterým nestačil válečný konflikt mezi Německem a Západní aliancí. Hitler následně zajistil, aby opoziční strany, ministerstvo zahraničí a nakonec i armáda byly pod jeho kontrolou, tím pádem bylo veškeré rozhodování pouze a výhradně v jeho rukou. Napadnout Francii a přeměnit *podivnou válku* na *totální válku* bylo taktéž rozhodnutí Hitlera, přičemž velení armádních složek tuto strategii nepodporovalo. Hitler následně rozhodl o útoku na Sovětský svaz, opět navzdory vyhraněnému názoru generálů. Hitler zasahoval přímo do německé strategie, aby dosáhl svých cílů, určil záměry Německa, formoval rozhodnutí jít do války a vybral nepřátele. Lze tedy konstatovat, že Hitler byl nejdůležitější příčinou druhé světové války a náhlé expanze Německé říše, ale stejně tak byl nejdůležitější příčinou německé porážky. Hitlerova agresivita měla vliv na jiné jedince, kteří museli reagovat a učinit opatření, např. Winston Churchill měl výhrady proti komunistickému režimu v SSSR, ale nakonec se účastnil protiněmecké koalice, jejíž součástí byl Sovětský svaz (Byman – Pollack 2001: 118–121).

Mezinárodní vztahy lze jen těžko pochopit, pokud bude role jedince ignorována. Role jednotlivců v MV však není klíčová jen pro vysvětlení válečných konfliktů, jak by se na základě úvahy Bymana a Pollacka mohlo zdát.

Jednotlivci hrají určitou roli i v případě etnických konfliktů, masového zabíjení nebo pro udržování tyranie a mnoha jiných skutečností, které se v MV odehrávají. Nelze se také zaměřovat pouze na vůdce v čele států, existuje mnoho jiných význačných pozic, jež zastávají jednotlivci a mohou mít vliv na mezinárodní politiku. Jedná se např. o generály, diplomaty či o náboženské autority. Dále je potřeba se zabývat i tím, zda konkrétní politické systémy utvářejí určité vůdčí osobnosti. V oboru MV může být studium jednotlivců součástí většího celku. Doplnit tak studium i o biografii a psychologii by mohlo vést k bohatšímu porozumění našeho světa a zároveň by to mohlo přispět k lepší předvídatelnosti budoucích výzev MV (Byman – Pollack 2001: 145–146).

2 Jedinec v podoborech MV

Tato kapitola bude zaměřená na dva významné podobory MV, které se zabývají jedincem v MV. Každý z těchto podoborů však pracuje s jedincem odlišným způsobem. Prvním podoborem je Analýza zahraniční politiky, která se zabývá zejména charakterem rozhodovatelů zahraniční politiky. Tento podobor byl již nastíněn v rámci kapitoly č. 2, která pojednává o hladinách analýzy v pojetí K. Waltze a D. Singera. Nyní se však zaměřím na tento podobor z pohledu charakteristik vůdců či rozhodovatelů. Následně se zaměřím na roli jedince v řešení konfliktů. Druhým zvoleným podoborem jsou bezpečnostní studia, která se rolí jedince jakožto referenčního objektu zabývají zejména od 90. let 20. století. Zde budou představené myšlenky Barryho Buzana a Kena Boothy.

2.1 Jedinec v analýze zahraniční politiky

„Zahraněční politika je disciplína, která především v oboru mezinárodní vztahy, je nástrojem pochopení mezinárodních vztahů a pozice státu (eventuelně jiných aktérů) v nich“ (Druláková – Drulák 2007: 9). Každá teoretická disciplína má své základy, přičemž základem je myšlená konceptualizace základní úrovně, na níž se mohou nastavit jevy ve studijním oboru. Obor MV má taktéž svůj základ. Vše co se v mezinárodním prostředí odehrává, je založeno na lidech, jež mají rozhodovací pravomoci. Nezáleží na tom, zda lidé jednají samostatně nebo ve skupinách. Základem je porozumění, jak lidé vnímají a reagují na okolní svět, a jak okolní svět formuje lidi. Pokud se však podíváme na přední autory oboru MV a jejich díla, budí to v nás dojem, že základem pro tento obor jsou státy. Pokud se však zaměříme na podobor analýzy zahraniční politiky, lze pozorovat nárůst zájmu o jedince, či rozhodovatele, jako základu pro tento podobor (Hudson 2005: 1–2).

Analýza zahraniční politiky se jako podobor oboru MV etabluje od 50. let 20. století a je specifická v tom, že se věnuje nejen mezinárodním vztahům, ale

i vztahům uvnitř státu. V poválečném období se tak vědci snažili o vytvoření uceleného vysvětlení zahraniční politiky, přičemž museli zahrnout širokou škálu zdrojů a proměnných, které se vyskytovaly na různých úrovních analýzy. Při zjišťování skutečností, proč se stát chová tak, jak se chová, došli vědci k zjištění, že to závisí na aktérech s rozhodovací pravomocí a jejich osobních atributů, hodnot a vnímání (Gerner 1995: 17–20). Analýza zahraniční politiky se tak věnuje roli jedince od svého počátečního formování.

Jednotlivec může hrát rozhodující roli v zahraniční politice v následujících případech. Pokud je politika vytvářena jedním, či několika ústředními jedinci, kteří mají pravomoc rozhodovat. V případě absence vlivu veřejného mínění na politiku, což se stává především v diktaturách, má vliv opět jednotlivec. Ten může mít stejně tak vliv i v případě, že se nejedná o životní zájmy státu, nebo pokud byrokracie zůstává stranou (Druláková – Drulák 2007: 122). Lze tedy předpokládat, že studium chování rozhodovatelů je relevantní jen do takové míry, do jaké má jedinec autonomii rozhodovat.

Neschopnost rozhodnout se objektivně je typickým rysem pro rozhodujícího se jednotlivce. Ten nemůže být nikdy obeznámen se všemi potřebnými informacemi. Zároveň se člověk často rozhoduje na základě emocí, které mu vládnou. Člověk tvoří svá rozhodnutí skrze proces vnímání tzv. *percepce*, které nám jsou zprostředkovány skrze obrazy skutečností. Obrazy skutečností nám pak pomáhají utvořit si vlastní představu o světě, přičemž tato představa nikdy nebude totožná s realitou ze dvou hlavních důvodů. Prvně člověk nemůže přijímat informace o všem, přijímá jen něco, a to si následně zjednodušuje a modeluje. Zadruhé člověk nepřijímá objektivní informace, nýbrž pozorovací schopnosti jsou odrazem lidského přesvědčení. Jednotlivec tím pádem nejedná na základě objektivity, ale skrze své subjektivní vnímání (Druláková – Drulák 2007: 122–121).

O vlivech na rozhodování jedinců pojednávají i různé psychologické přístupy. V některých případech může docházet k chybnému vnímání

k tzv. *mispercepci*, kterou rozvíjí teoretik Robert Jervis ve svém díle Hypotézy o mispercepcích⁴. Jervis celkem pracuje se čtrnácti hypotézami chybného vnímání, příkladem předpokládá, že jedinci s pravomocí rozhodovat přizpůsobují nové informace svým dosavadním obrazům skutečnosti (Jervis 1968: *passim*). Druhý významný autor, který se zabývá psychologickými přístupy v rozhodovacích procesech, je Irving Janis. Janis přišel na začátku 70. let 20. století s pojmem *groupthink*, což můžeme přeložit jako skupinové myšlení. Skupinové myšlení představuje situaci, kdy malá skupina rozhodovatelů musí učinit významné rozhodnutí ve stresových podmínkách. V zájmu rozhodnutí pak rozhodující skupina často opouští své etnické i morální přesvědčení. Zároveň jsou si členové skupiny loajální a tak je upouštěno i od pochybností úsudků (Drulák 203: 104).

2.1.1 Vliv osobnosti na rozhodování

V případě zkoumání jednotlivců v rámci zahraniční politiky jsou rozšířená základní dichotomická dělení, na jejichž základě lze jednotlivce rozdělit do dvou skupin s protikladnými vlastnostmi. Nejznámější rozdělení je *jestřáb* a *holubice* a používá se zejména pro prezidenty Spojených států amerických. Jestřáb je politik s intervencionistickými předpoklady, který se snaží za každých okolností dostat svého cíle i za předpokladu použití síly. Zároveň je pro něj nemyslitelné přistoupit ke kompromisu a cíle jiných státníků pro něj nejsou etické. Holubice je spíše izolacionisticky naladěná, neprosazuje použití tvrdé síly a snaží se dosáhnout dohody i za předpokladu kompromisu, který však musí být rozumný. Za jestřába můžeme považovat Ronalda Reagana, Adolfa Hitlera či Teodora Roosevelta. Oproti nim Francis D. Roosevelt či Neville Chamberlain jsou

⁴ Čtenář může dílo o mispercepcích nastudovat viz Jervis, R. (1968). Hypothesis on Misperception. *World Politics* 20 (3), s. 454–479.

holubice (Druláková – Drulák 2007: 129). Dichotomie jestřáb a holubice není jediné dělení osobností v MV.

Jak uvádí (Druláková – Drulák 2007: 129–132), lze rozlišit ještě další čtyři dichotomická dělení. Jedná se o *dogmatika* a *oportunistu*, přičemž oportunista se rozhoduje podle okolností, neřídí se systémem na rozdíl od dogmatika, který se snaží učinit rozhodnutí v souladu se systémem. Mezi dogmatiky můžeme zařadit Adolfa Hitlera a mezi oportunisty Winstona Churchilla. *Idealista* a *cynik* je dalším dělením pro vůdce. Idealista se snaží najít konsenzus mezi zájmem svým, či lépe řečeno svého národa, a zájmem celého lidstva. Cynik se oproti tomu soustředí výhradně na zájmy svého národa. Mezi idealisty můžeme zařadit F. D. Roosevelta a Václava Havla, mezi cyniky pak Winstona Churchilla a Josifa V. Stalina. *Rigidní* a *Nápaditý*, jsou další dvojicí našeho zájmu. Rigidní se pevně drží zasetých pravidel, není schopný přijít s novým řešením, za to nápaditý je vynalézavý, přístupný novým řešením. Za rigidního můžeme považovat Herberta Hoovera a za nápaditého F. D. Roosevelta, zejména pokud se zaměříme na velkou hospodářskou krizi a jejich přístup k ní. Posledním dichotomickým dělením je *hazardér* a *bázlivec*, kde hazardér příliš nepřemýšlí nad důsledky a svá rozhodnutí činí rychle, zároveň vyhledává určitá rizika. Bázlivec se riziku naopak vyhýbá a raději vyčkává, než aby svá rozhodnutí uspěchal. Adolf Hitler a Napoleon jsou typickými příklady hazardéra, Eduarda Beneše a Nevilla Chamberlaina lze zařadit k bázlivcům.

Alternativní pohled pro pochopení chování vůdců v analýze zahraniční politiky přináší charakterologie. Charakterologie definuje tři základní faktory, na jejichž základě lze kategorizovat chování jednotlivců. Jedná se o emocionálnost, aktivitu a odezvu. V rámci emocionálnosti lze člověka dělit na emotivního či neemotivního, kdy emotivní reaguje s větším vzruchem na nějakou událost. Z pohledu aktivity lze jednotlivce dělit na aktivního či pasivního, kdy aktivní bude v případě, že se snaží překonat určité překážky. Odezva odráží postoj jednotlivce ke vztahu k přítomnosti, zde dochází k dělení na primární

a sekundární. V případě, že jednatel musí vymezit svůj postoj k nějaké aktuální situaci a nebude se ohlížet na minulost ani budoucnost, ale bude jednat ryze v zájmu přítomnosti, můžeme o něm uvažovat jako o primárním. Pokud se rozhodne s ohledem na minulost či budoucnost, označujeme jej za sekundárního. Toto základní rozdělení pak vede k dalšímu dělení na osm charakterových skupin – vášnivec, choleric, sentimentální, nervák, flegmatik, sangvinik, apatik a amorfní (Druláková – Drulák 2007: 133). Pro lepší přehled poslouží vytvořená tabulka. Vyobrazená charakteristika je jedna z mnoha možných, existuje mnohem více možných kombinací.

		vášnivec	choleric	sentimentální	nervák	flegmatik	sangvinik	apatik	amorfní
emocionálnost	emotivní	x	x	x	x				
	neemotivní					x	x	x	x
aktivita	aktivní	x	x			x	x	x	
	pasivní			x	x				x
odezva	primární		x		x		x	x	
	sekundární	x		x		x			x

Tabulka vytvořená autorkou (Druláková – Drulák 2007: 133–134).

2.1.2 Řešení konfliktů a jedinec

Mezinárodní vztahy nabízejí širokou škálu pro řešení konfliktů. Mezi jednu z nejrozšířenějších metod patří mediace. Mediace je jednou z dobrovolných forem řešení konfliktů, kdy se zvolí nezávislá třetí strana, jejíž snahou je dosáhnout určitého konsenzu mezi znesvářenými aktéry konfliktu. Třetí strana často stanoví agendu, zjednoduší komunikaci, vyjasní záměry stran konfliktu a funguje jako nezávislý prostředník. Pro mediaci se využívá pomoc od jednotlivců, skupin, států či mezinárodních organizací, které se snaží urovnat konflikt a vyřešit rozdílné postavení stran konfliktu, aniž by došlo k použití fyzické síly (Vukovic 2014: 2). V případě, že se jako mediátor zvolí jednatel, jedná se většinou o osobu mající mezinárodní reputaci. Takový jedinec při řešení mezinárodních konfliktů působí jako prostředník bez formálního mandátu konkrétního státu či mezinárodní organizace (Vukovic 2014: 4). Mezi významné mediátory bychom mohli zařadit Jimmyho Cartera, Nelsona Mandelu či Desmonda Tutu.

Lze pozorovat určitou transformaci napříč řešením konfliktů, která může souviset jednak s rolí občanské společnosti v řešení konfliktů, nebo s rostoucí rolí nestátních subjektů v mezinárodních vztazích. Mnoho funkcí, které byly původně spojovány výhradně s rolí států a státních aktérů, se nyní přenáší na občanskou společnost, včetně řešení konfliktů a budování míru, což můžeme považovat za globální trend současnosti. Součástí širší občanské společnosti pak mohou být i celebrity, jež mají pravomoc zvyšovat povědomí o konfliktech a zároveň mohou lobovat u tvůrců politik. Role celebrit je spíše omezená na zmíněné loby u rozhodovatelů a medializování situace. Ve vybraných případech však mohou celebrity pomoci navázat vztahy se zástupci protichůdných stran (Rudincová Ženková 2020: 96–97). Role celebrit v MV je více rozvinutá viz kapitola 3.2 celebrity v MV.

Jak jsem již zmínila výše, za mediátory jsou povětšinou zvoleni jedinci vykonávající vysokou politickou funkci anebo jedinci s dobrou reputací na

mezinárodní scéně, kteří již post vysokého úředníka nevykonávají. Za významného mediátora, který se mediace zhostil během vykonávání vysoké politické funkce, můžeme považovat Jimmyho Cartera. Carterovy se v roce 1978 podařilo vyjednat první dohodu mezi arabským a židovským světem, jednalo se o smír mezi Egyptem a Izraelem. Carter se chopil příležitosti poté, co došlo k mírným pokrokům ve formě cesty egyptského prezidenta do Jeruzaléma, s cílem navrhnout mírovou dohodu, jejímž cílem byla záruka bezpečí výměnou za navrácení Izraelem okupovaného území. Po této cestě pozval Carter egyptského prezidenta a izraelského premiéra do Camp Davidu v Marylandu a započalo intenzivní vyjednávání. Carter při těchto vyjednáváních hrál klíčovou roli a nakonec se mu podařilo přesvědčit obě sporné strany, aby dosáhly kompromisu i za předpokladu, že to nebude maximalizace jejich vlastních zisků (U.S. Department of State nedatováno).

Výsledkem jednání byly dvě dohody, kdy jedna se zabývala případnou samosprávou v pásnu Gazy a v oblasti západního břehu Jordánu. Ve druhé dohodě došlo k diplomatickému uznání Izraele ze strany Egypta výměnou za okupované území z roku 1967. Dohody sice obsahovaly otevřenost vůči jednání s představiteli Jordánska a Palestiny, ale neobsahovaly komplexní řešení problémů na Blízkém východě. Stejně tak nebyl dohodnutý mírový rámec mezi Izraelem a dalšími arabskými státy. Přesto lze Dohody z Camp Davidu považovat za počáteční kroky k budoucí možné stabilitě v regionu (U.S. Department of State nedatováno).

Dalším příkladem jedince v roli mediátora je Martti Ahtisaari. V tomto případě se jedná o jedince, který se stal mediátorem kvůli své dobré mezinárodní reputaci. Ahtisaari vykonával funkci prezidenta Finské republiky v letech 1994 až 2000. Již během prezidentského funkčního období se Ahtisaarimu podařilo zprostředkovat několik klíčových jednání. V roce 1997 uspořádalo Finsko na popud Ahtisaariho summit, kde se sešel tehdejší ruský prezident Boris Jelcin a prezident Spojených států amerických Bill Clinton. Tito dva státníci jednali na summitu o rozšíření Severoatlantické aliance o Pobaltské státy. V roce 1999 se

uskutečnila schůze mezi Ahtisaarim, bývalým ruským premiérem Viktorem Černomyrdinem a americkým náměstkem ministra zahraničních věcí Strobem Talbottem. Výsledkem jednání těchto tří zmocněnců byla mírová dohoda, která následně vedla ke stažení srbských vojsk z Kosova. Ahtisaari se navíc v letech 2005 až 2008 účastnil jednání o statusu Kosova, a to jako zvláštní vyslanec generálního tajemníka OSN. Kosovo vyhlásilo nezávislost na Srbsku v roce 2008 (CMI nedatováno).

Po ukončení prezidentského mandátu založil Ahtisaari neziskovou organizaci, a to Iniciativu krizového řízení (*Crisis Management Initiative*), která se věnuje řešení konfliktních situací. Iniciativa krizového řízení byla založená v roce 2000, a stala se jednou z předních světových organizací věnující se řešení konfliktů. Ahtisaari ji založil jako svůj odkaz, přál si existenci schopné organizace, která by účinně řešila hlavní příčiny konfliktů (CMI nedatováno).

Významnou roli sehrál Ahtisaari při zprostředkování míru mezi indonéskou vládou a Hnutím za svobodný Aceh. V roce 2004 se v Indonésii uskutečnily přímé prezidentské volby, ve kterých zvítězil Susilo Bambang Yudhoyono. Nová správa byla důležitým průlomem pro zahájení jednání, stejně tak i skutečnost, že Indonésii postihla katastrofa ve formě tsunami. Ahtisaari tyto dvě skutečnosti považoval za klíčové pro zahájení rozhovoru mezi stranami konfliktu, které si jej zvolily za mediátora, přičemž samotné jednání probíhalo v Helsinkách. Dle Ahtisaariho bylo také zásadní, že se obě dvě strany rozhodly vyjednávat. V roce 2005 došlo k podepsání Memoranda o porozumění. Memorandum ukončilo téměř třicetiletý násilný konflikt a Aceh získal zvláštní statut autonomie. Ahtisaari byl následně zapojen do projektu, který realizoval mírové procesy v Acehu pod záštitou Iniciativy krizového řízení (CMI nedatováno; Conciliation Resources 2008). Za své dlouholeté úsilí řešit mezinárodní konflikty získal Ahtisaari Nobelovu cenu za mír, a to v roce 2008 (CMI nedatováno).

2.2 Bezpečnostní studia a jedinec

Bezpečnostní studia jsou jedním z podoborů MV. Samotná bezpečnost je stejně stará, jako lidské společnosti, ale jako předmět akademického studia je vznik bezpečnostních studií datován ke konci druhé světové války. Za zlatá léta bezpečnostních studií můžeme považovat 50. a 60. léta 20. století, kdy byl podobor na vzestupu. Částečně to bylo způsobené tím, že západní vlády se spoléhaly na akademické instituce, především pokud šlo o výzkum a vývoj v bezpečnosti. Předmětem výzkumu bylo zejména jaderné zastrašování a jiné vojenské technologie a jejich využití (Williams 2008a: 2–3).

Po konci studené války však došlo k přehodnocení vybraných otázek mezinárodní bezpečnosti a několik autorů, či škol, přišlo s novými koncepty bezpečnosti. Zásadním konceptem bezpečnosti byla vojenská bezpečnost. Zájem o koncept vojenské bezpečnosti začal mezi autory MV po rozpadu bipolárního světa upadat. Středem zájmu autorů se stala například environmentální či ekonomická bezpečnost. Změna nastala i s ohledem na referenční objekt, kde dominoval po dlouhou dobu národní stát, jenž byl následně upozaděn například jedincem. V Evropě posléze vznikly dvě nejprogresivnější bezpečnostní teorie, z nichž jedna je spojována s tzv. Velšskou školou a druhá s tzv. Kodaňskou školou (Floyd 2007: 237–328). V následující části práce budou představeny tyto dvě školy prostřednictvím myšlenek hlavních protagonistů obou směrů. V případě Kodaňské školy se zaměřím na pojetí jedince skrze myšlenku Barryho Buzana. Z Velšské školy jsem si zvolila zástupce Kena Bootha.

Bezpečnost jako taková je celkem jednoduchý koncept, neb bezpečnost znamená nepřítomnost hrozeb. Přičemž je důležitá existence nějakého referenčního objektu, pravděpodobnost nějaké hrozby a touha uniknout té hrozbě. Pokud o tomto teoretickém konceptu uvažujeme ve světové politice, vyvstává několik otázek. Jaký referenční objekt je potřeba brát v úvahu? Je to stát anebo jednotlivec? Jaké ohrožení je pro vybraný referenční objekt prioritou? Je to vojenská či ekonomická hrozba? Jaké způsoby má referenční objekt zvolit

pro uniknutí hrozbě? Má zvolit sílu anebo vyjednávání? Odpovědi na tyto otázky ve své podstatě závisí na tom, jak si je autor bude sám zodpovídat (Booth 2008: 100–101).

2.2.1 B. Buzan a jedinec

Barry Buzan je jedním z předních autorů Kodaňské školy, jejímž zájmem jsou zejména bezpečnostní studia. V roce 1983 vydal Buzan dílo *Lidé, státy a strach*, které následně revidoval a vydal v roce 1991. Buzan tak otevřel nové zaměření bezpečnostních studií směrem k sociální identitě, čímž přidal význam lidským bytostem a sub-státním skupinám jako referenčním objektům v bezpečnosti. Sociální identita byla pro mnoho sociálních vědců hlavní příčinou otřesů ve střední a východní Evropě. Buzan myšlenku sociální identity přejal jako základní hodnotu, která potřebuje zajistit bezpečnost, protože je zranitelná vůči hrozbám (McSweeney 1996: 81–82).

V MV se tradičně klade důraz na bezpečnost států. Dle Buzana je potřeba aplikovat koncept bezpečnosti již na lidské jedince, kteří představují základní a dále již neredukovatelnou jednotku. V zájmu individuální bezpečnosti je potřeba rozlišit souvislosti mezi osobní bezpečností a bezpečností na úrovni státu. Buzan se pak snaží prozkoumat spojení mezi těmito dvěma úrovněmi. Státní úroveň nám pomáhá definovat zdroje hrozeb, ale i bezpečnost pro jednotlivce. Jednotlivci pak poskytují důvody a omezení pro činnosti států, jež hledají bezpečnost. Není jednoduché definovat lidskou bezpečnost, neboť zahrnuje mnoho faktorů, které je potřeba zohlednit. Příkladem může jít o zdraví, bohatství či svobodu. Zároveň je v případě těchto faktorů potřeba zohlednit možnost objektivního a subjektivního hodnocení, a určitou nenahraditelnost v případě jejich ztráty. Vztah příčin a následků hrozeb jsou tak často nejasné (Buzan 1983: 18–19).

Dle Buzana (1983: 19) nelze přesně nadefinovat referenční hrozby, může se jednat i o subjektivní pocity jednotlivců, které nemusí přímo odrážet nějaké reálné hrozby. Zároveň subjektivní pocit bezpečí nemusí znamenat skutečné bezpečí, ani v případě dobře situovaného jedince v dobře situované zemi. Pro všechny může existovat hrozba nevyhlášené nemoci, jaderné války či přírodní katastrofy. Konkrétně tyto příklady si nevybírají, zda je jedinec chudý či bohatý, mohou postihnout kohokoliv a kdykoliv. Proti některým hrozbám je tak nemožné dosáhnout určitého stupně bezpečí, ale existují i takové hrozby, jako chudoba či kriminalita, proti kterým lze podniknout preventivní bezpečnostní kroky. Paradoxem by mohla být skutečnost, kdy v rámci dosažení bezpečnosti se jedinec vystaví větší šanci na hrozbu. Příkladem může být bohatý jedinec, který se za pomoci různých technik snaží zabezpečit své majetky, ale tímto okázalým přístupem naopak přiláká větší zájem potencionálních zlodějů. Jedinec se tak vystavuje paranoie, která vede k sebezničující posedlosti bezpečí. V souvislosti s tímto příkladem Buzan rozvíjí 4 sociální hrozby.

Mezi 4 sociální hrozby patří fyzické ohrožení, ohrožení práv, ekonomické ohrožení a ohrožení společenského postavení. Tyto hrozby se pak mohou vzájemně doplňovat, kdy v případě jedné hrozby následuje další hrozba. Může nastat situace, kdy jedinec je vystaven fyzickému ohrožení a trvale se zraní, tím pádem přijde o zaměstnání a dostane se do ekonomického ohrožení a následně může přijít i o své postavení ve společnosti. Jako další paradox v souvislosti s hrozbami je skutečnost, že i samotný stát se může stát zdrojem sociálních hrozeb vůči jedinci. Kolektivní přesvědčení však hrozby ze státu vnímá jako menší zlo, než jaké by mohlo přijít v případě, že by stát neexistoval (Buzan 1983: 19–20).

Skutečnost, že jsou státy propojené s bezpečností jednotlivců, pak přináší dva odlišné pohledy na stát samotný. Buzan rozdělil stát do dvou konceptů, a to minimální a maximální. Minimální koncept státu spočívá v souhlasu svých občanů s tím, že kroky státu jsou hodnocené podle jejich dopadu na občany. Národní bezpečnost je pak vedena na úrovni státu a klade důraz na hodnoty

pocházející přímo ze zájmu občanů. Maximální koncept státu pak spočívá v tom, že stát je nad zájmy občanů a řídí se svými vlastními zájmy. Maximální koncept má pak blízko k realistické tradici a jejich myšlence boje o moc státu, jako nadřazené jednotce. Zároveň se stát nezajímá o názor občanů, ale vyžaduje jejich poslušnost. Marxisté vidí maximální koncept státu jako prosazování zájmů dominantní elity. Na stát lze pohlížet buď jako na zdroj veškerých hodnot anebo jako na nezbytně nutnou podmínku pro realizaci hodnot. Jednotlivé hodnoty jsou tedy nahrazené státním zájmem. Dle Buzana to vede k odlišnému výkladu vztahu mezi národní bezpečností a individuální bezpečností, protože stát mající své vlastní zájmy je oddělen od těch individuálních, včetně individuálních bezpečnostních potřeb, na které není schopný reagovat (Buzan 1983: 21–22).

Buzan pro odlišení maximálního a minimálního konceptu státu využívá dvou faktorů, a to rozsáhlých občanských nepokojů a přítomnost nepřiměřených bezpečnostních složek (Buzan 1983: 23). Následně se zabývá hrozbami, kterým občané čelí, a to ve vztahu přímém či nepřímém od státu. Rozlišujeme několik obecných kategorií, a to hrozby vyplývající z vnitrostátního zákonodárství; z přímé politické akce proti jednotlivcům; z bojů o kontrolu státního aparátu; z vnější bezpečnostní politiky státu (Buzan 1983: 24). V každém případě lze konstatovat, že Buzan pracuje s myšlenkou jedince jako referenčního objektu, nicméně vždy převládá role státu jako nadřazená jednotka jedince.

Buzan se tak věnuje nedostatečnému souladu mezi individuální a státní bezpečnosti. Buzanův přístup si zachovává tradiční důraz, protože ačkoliv lze považovat individuální bezpečnost za důležitou úroveň analýzy, zůstává podřízená jiným hladinám analýzy, jako např. národní stát či mezinárodní systém (Sorensen 1996: 374). Dle Sorensen (1996: 374, 376–377) lze souhlasit s tím, že bezpečnost je primárně o lidských bytostech a že státy jsou prostředky a nikoliv cíle, nemusí to nutně znamenat odvrácení od státu. I pokud by nám šlo výhradně o bezpečnost jedince, je zapotřebí brát pořád v úvahu roli státu, protože státy ztvárňují nejdůležitější makrostrukturu mající na bezpečnost jedince dopad. Z těchto důvodů je pak důležité vytvořit silné státy, které jsou podmiňující pro

národní a individuální bezpečnost. Oproti tomu slabé státy vytvářejí nejistoty pro své občany.

2.2.2 K. Booth a jedinec

Ken Booth přichází s konceptem emancipace bezpečnosti, což je reakce na nesouhlas s tradičním pojetím bezpečnosti, ve kterém dominuje teorie realismu s důrazem na vojenské hrozby a státy jako referenční objekty. Vystávají tak nové otázky, které dávají do popředí emancipaci našeho uvažování o bezpečnosti před hlavními tématy moci a pořádku. Je potřeba se zamyslet nad represemi lidských práv, etnickou či náboženskou rivalitou či hospodářským úpadkem, kdy tyto hrozby na *domácí* úrovni mohou utvářet nebezpečnou nestabilitu. Taková nestabilita pak může prohlubovat napětí na mezinárodní scéně. Např. spor o území Kašmíru je dle Bootha ukázkovým případem, kdy se prohlubuje napětí na domácí půdě a následky jsou mezinárodní (Booth 1991: 318). Emancipace je osvobození lidí, ať už jednotlivců či skupin, od fyzického omezení, které lidem brání ve svobodném rozhodování. Mezi taková lidská omezení nepatří jen války či hrozby válkou, ale patří sem i chudoba, nedostatečné vzdělávání, politické represe apod. Booth následně odkazuje na Immanuela Kanta a sdílí jeho myšlenku, že lidské bytosti by měly být vnímány jako cíle, ne jako prostředky (Booth 1991: 319–320).

Booth (2008: 106–107) se rozchází s myšlenkou Kodaňské školy, ve které dochází k propojení myšlenky o souvislosti mezinárodní bezpečnosti jakožto bezpečnosti o přežití. Booth tvrdí, že přežití a bezpečnost jsou rozdílné pojmy. Přežití lze chápat jako samotnou existenci, jako trvalé bytí, ale pokud si to dáme do spojitosti s bezpečností, tak bezpečnost je chápána jako přežití plus. Ono *plus* je označením pro volbu, jež vchází z osvobození od existenčních hrozeb. Přežití nelze vnímat jako záruku bezpečnosti, přežití totiž hrozby neodstraňuje. Např. většina černochů v době apartheidu přežila, ale jejich životní podmínky není

možné vnímat jako bezpečné. Z toho důvodu pak Booth směřuje svou kritiku vůči Kodaňské škole, ve které teoretici pracují s bezpečností o přežití. Dle Bootha je přežití nezbytnou podmínkou bezpečnosti, nikoliv synonymem bezpečnosti. Přežití tak lze chápat jako „být na živu“ a bezpečnost jako „žít“ (Booth 2018: 107).

Booth (2008: 103) přirovnává vztah mezi státem a národem k jednotlivci a rodině, přičemž válečný stav určuje chování státu a stejně tak má chudoba vliv na chování jednotlivců. Pokud jednatel každý den hledá prostředky pro přežití, nemá čas na osobní rozvoj své bytosti. Revoluce a jiné politické aktivity většinou nebývají výsledkem jednání nejslabších, či jinak utlačovaných, jedinců ve společnosti. Místo toho jsou v těchto případech nejvíce aktivní relativně vzdělaní či lépe situovaní jedinci ve společnosti. Zároveň se i jedná o ty, co mají více času než ostatní, zpravidla se jedná o muže, na rozdíl od žen, ty se musejí starat o děti a domácnost. Napříč historií žijí nejvíce určeným životem ženy, to platí i pro současný a poměrně dobře zabezpečený západ (Booth 2008: 108).

Booth je zastáncem emancipace politiky, kdy principem této politiky je zajistit takové podmínky pro jedince, ve kterých bude mít jedinec důstojný život a nebude trpět nejistotami. V případě nejistoty je potřeba oddělit nedobrovolnou nejistotu a dobrovolné nebezpečí. Dobrovolné nebezpečí lze chápat tak, že se jedinec rozhodne jít sám do hor a hledá zde rekreaci či nějaké osobní výzvy. Pokud tam však hledá útočiště, jedná se o nedobrovolnou nejistotu. Např. když Kurdové prchali do hor, aby se skryli před Saddámem Husajnem v roce 1991 (Booth 2008: 104). Bezpečnost lze zároveň chápat několika způsoby, kdy v případě jedince, jako referenčního objektu, je nejdůležitější rozlišení mezi subjektivní a nesubjektivní hrozbou. Dále se rozlišuje mezi absolutní a relativní bezpečností a mezi přežitím a bezpečností. Pokud se zaměříme na subjektivní

a nesubjektivní bezpečnost, tak subjektivní⁵ je to, co jedinec v době ohrožení cítí. Nesubjektivní⁶ označuje zpětný pohled na nějakou událost, ve které nebyla ona hrozba přímo viditelná, či si jí jedinec nechtěl připustit. Člověk se tak může cítit v bezpečí, aniž by v bezpečí byl, případně se může nějakých hrozeb sám zbavit tím, že jim nebude věřit (Booth 2008: 105–106).

Bezpečnost je relativní pojem, čím více je život jedince určován nejistotou, tím více se mu uzavírá prostor pro rozhodování a jednání. Nejistotu lze považovat za začátek vnímání hrozeb, ty mohou být přímé i nepřímé, mohou pocházet ze strukturálního útlaku, příkladem chudoba. Čím vyšší je stupeň nejistoty, tím bude větší dopad jednotlivce. Jednotlivci chápou, co to je bezpečnost, zejména proto, že vědí co je to nejistota. Příkladem po útocích z 11. září 2001 na Spojené státy, mnoho lidí na světě začalo pociťovat potenciální ohrožení. Lidé se začali obávat, že by se z nich mohla stát případná oběť násilného aktu (Booth 2008: 101).

Jedním z důležitých milníků, které vyzdvihují koncept lidské bezpečnosti na politické úrovni, je zpráva *Human Security Now*, vydána pod záštitou Komise pro lidskou bezpečnost OSN z roku 2003. Tuto zprávu představily Sadako Ogata a Amaetya Sen. Zpráva zahrnovala důležité pojetí nového paradigmatu bezpečnosti, kdy garantem bezpečnosti jsou státy, ale ty nejsou vždy schopné zajistit bezpečí svým obyvatelům a v některých případech se mohou samy státy přeformulovat do hrozby lidské bezpečnosti. Lidská bezpečnost představuje nové způsoby uvažování o bezpečnosti, zaměřuje se na hrozby každodenního života všech lidí, jako jsou potraviny. Koncept lidské bezpečnosti se soustředí primárně na lidi jako referenční objekty a přesouvá do pozadí státy, které byly

⁵ Subjektivní hrozbu mohli pociťovat jedinci z etnika Tutsiů ve Rwandě, než vypukla cílená genocida proti nim. Ve Rwandě v té době probíhalo určité napětí mezi etniky, které postupně sílilo (poznámka autorky).

⁶ Nesubjektivní hrozba by mohla být u jedinců, kteří se 11. září pohybovali ve Světovém obchodním centru. Nesubjektivní hrozba, kterou si jedinec nechtěl připouštět, by pak mohl demonstrovat Neville Chamberlain, který si dlouho nechtěl připustit, že je Velká Británie v druhé světové válce, i když byla proti Hitlerovi uplatňována politika *détente* (poznámka autorky).

dominujícími referenčními objekty po dlouhá léta. Koncept lidské bezpečnosti otevřel dveře nejen pro kritiku, ale i pro vlastní reinterpretace. Nejčastější kritikou lidské bezpečnosti je nepraktičnost konceptu jako politického nástroje. Jiná kritika považuje lidskou bezpečnost za příliš rozsáhlou, neboť neposkytuje jasnou výzkumnou agendu, nebo je lidská bezpečnost považována za reformulaci lidských práv a svobod (Booth 2008: 321–323).

2.2.3 Lidská bezpečnost v MV

Již zakladatelé OSN charakterizovali dvě hlavní složky lidské bezpečnosti, a to svobodu od strachu a svobodu od nedostatku. Pouze pokud by se docílilo obou těchto svobod, mohl by být zajištěn celosvětový mír. Ve skutečnosti se však spíše bojovalo ve prospěch svobody od strachu, protože byla přikládána stejná váha bezpečnosti jak lidem, tak území (UNDP 1994: 24). Právě ochránit území před vnější agresí, ochránit národní zájmy v zahraniční politice, zajistit globální bezpečnost před hrozbou jaderných zbraní – takto byl po dlouhá léta vykládán koncept bezpečnosti. Většina států byla uvězněná ve studené válce, nově vznikající rozvojové státy se vyrovnávaly s křehkostí národní identity. Opomíjení pak byli obyčejní lidé, které sužovaly hrozby v každodenním životě. Bezpečnost se lidé snažili hledat před nemocemi, hladem, nezaměstnaností, sociálními konflikty, politickými represemi apod. Po konci studené války bylo zřejmé, že většina konfliktů má kořeny v samotných národech, než mezi národy jako doposud (UNDP 1994: 22).

V roce 1994 představil Rozvojový program OSN (UNDP) pojem lidské bezpečnosti. Udržitelný lidský rozvoj se zaměřuje na chudé lidi se snahou o rozšíření jejich možností, příležitostí a s cílem zajistit jejich účast na rozhodnutích, která mají vliv na jejich životy. Tento program se zaměřuje zejména na 4 dimenze, a to na lidi, na přírodu, na zaměstnanost a na ženy (UNDP 1994: *passim*). Pouze kombinací individuálního úsilí a institucionální

podpory lze dosáhnout univerzalistického zájmu o práva všech bytostí (UNDP 1994:19).

Jaké schopnosti jednotlivec dosáhne, závisí na mnoha okolnostech, které jednotlivec nemá šanci ovlivnit. Může jít příkladem o neumožnění vzdělávání, nebo o genderovou diskriminaci, kdy je dívka krmena méně než její bratři. Pro zlepšení nerovných podmínek je důležitá veřejná sociální politika s oporou v komunitní organizaci. Tyto sociální politiky by se zaměřovaly na prevenci diskriminace, zlepšení vzdělávání a rozšíření pracovních příležitostí. Určitou roli mohou hrát i státy, které mohou regulovat výdaje z vojáků na učitele. Pro udržitelný lidský rozvoj by se tak jednotlivci a instituce měli stát spojenci a měli by se společně snažit zlepšit životní příležitosti. Zároveň by se vlády států měly plně zodpovídat lidem a měly by být nastavené základy občanské společnosti (UNDP 1994: 19–21). Konec konců lidská bezpečnost je starost o lidský život a důstojnost. Lidská bezpečnost nespočívá ve zbraních, ale např. v tom, že se nemoc nebude šířit, etnické napětí nedosáhne bodu eskalace, dítě nezemře kvůli nedostatkům atp. (UNDP 1994: 22).

Dle UNDP (1994: 22) lze odlišit 4 základní koncepty lidské bezpečnosti, na které je potřeba se zaměřit s novým stoletím. Prvním konceptem je univerzálnost lidské bezpečnosti, což znamená, že by lidská bezpečnost měla být pro chudé i bohaté jedince. Patří sem hrozby jako nezaměstnanost, kriminalita, drogy, znečištění životního prostředí či porušování lidských práv. Intenzita těchto hrozeb se může v různých regionech světa odlišovat, ale reálná je všude. Druhý koncept se zabývá vzájemnou závislostí lidské bezpečnosti. V případě ohrožení bezpečnosti lidí je pravděpodobné, že se do řešení hrozby zapojí všechny národy. Terorismus, hladomor, nemoci, obchod s drogami či etnické spory se neomezují pouze na hranice států, ale jejich důsledky mohou mít vliv na celý svět. Třetí koncept spočívá ve včasné prevenci, která může přinášet i menší náklady na řešení hrozby, dříve než se projeví. Příkladem je šíření osvěty před HIV onemocněním, kdy investice do primární zdravotní péče a vzdělávání v oblasti rodinného života pomohlo zamezit šíření této nemoci. Čtvrtý koncept tvrdí, že

lidská bezpečnost je zaměřená na lidi. Zabývá se lidským životem, též přístupem lidí k sociálním příležitostem, a zda žijí v zemi zmítané konfliktem, či ve stabilním státě, kde panuje mír (UNDP 1994: 22–23).

Otázku lidské bezpečnosti řeší v praxi i sdružení *Human Security Network* (HSN). HSN vzniklo v roce 1998 na popud dvou jedinců, tehdejších ministrů zahraničních věcí Kanady a Norska, kterými byli Lloyd Axworthy a Knut Vollebaek. Stěžejní listinou pro HSN se stala Lysoenská deklarace, která zavazovala signatáře k prosazování témat lidské bezpečnosti v mezinárodní agendě (Rock 2013). HSN se snaží svou agendu prosazovat zejména v rámci OSN, ve spolupráci s občanskou společností i s akademickými vědci. Státy prosazující HSN jsou Rakousko, Norsko, Kanada, Chile, Kostarika, Řecko, Irsko, Jordánsko, Mali, Norsko, Panama, Slovinsko, Nizozemsko, Švýcarsko a Thajsko. HSN zároveň udělilo statut pozorovatele Jihoafrické republice. Mezi nejznámější iniciativy HSN patří přijetí Ottawské úmluvy a Mezinárodního trestního soudu (Austria Embassy nedatováno).

Mezinárodní trestní soud vznikl v roce 2002, když vstoupil v platnost Římský statut z roku 1998. Římský statut je mnohostranná smlouva přijatá státy pod záštitou OSN. Tato iniciativa je reakcí mezinárodního společenství na absenci důvěryhodných donucovacích mechanismů v případech porušování humanitárního práva. Mezinárodní trestní soud má oprávnění stíhat jednotlivce, kteří se dopustili genocidy, zločinů proti lidskosti či válečných zločinců, a to v případě, kdy národní jurisdikce není schopná tak učinit sama. V rámci tohoto soudního systému, tak nedochází k potrestání států, ale potrestání jsou jednotlivci. Oběti, na kterých bylo spácháno bezpráví, se mohou účastnit soudního řízení a žádat o odškodnění. V roce 2012 vydal Mezinárodní trestní soud první rozsudek, jednalo se o případ Lubanga. Thomas Lubanga Dylio byl vůdcem konžské milice, který byl uznán vinným z válečných zločinů. Lubanga rekrutoval a následně zapojoval do nepřátelských bojů tzv. dětské vojáky, děti mladší 15 let (Song nedatováno; ICC nedatováno).

3 Případové studie jedinců v MV

V předchozích částech práce byla nastíněná různá pojetí vnímání jedince v oboru MV. Ve většině případů se pozornost upírala směrem k vysoce postaveným státníkům, či rozhodovatelům v zahraniční politice. V této části práce bych ráda poukázala na to, jaký vliv má globalizace na MV. Kvůli globalizaci mohou mít vliv na mezinárodní dění i jedinci, kteří nevykonávají funkci na vysokých postech států. Nejprve se zaměřím na Billa Gatese, následně představím roli George Clooneyho v MV a kapitola bude zakončena negativním aktérem Usámou bin Ládinem.

Pro většinu jednotlivců, kteří se v posledních letech nějakým způsobem aktivněji prosazují na mezinárodní scéně je klíčovým nástrojem internet a jemu podobné komunikační kanály. Právě kvůli rostoucí globalizaci a síle internetu a mnoha sociálních sítích roste i počet nestátních aktérů. Můžeme pozorovat nárůst aktivistek prosazující práva žen, až po aktivisty soustředící se na životní prostředí. Mezinárodní společnost uznává práva jednotlivce při jednání se státní správou zejména v oblasti lidských práv. Vlivné jednotlivce však můžeme nalézt napříč různými sférami vlivu, kdy dopad na mezinárodní společnost mohou mít i jednotlivci mimo vládní pozice, kteří disponují určitými dovednostmi a zdroji. Respektive finanční, informační či ekonomická kapacita je pro tyto jednotlivce zárukou pro dosažení vlivu na státní, regionální či mezinárodní scéně (Abdellhaey 2019). Mezi vlivné jednotlivce můžeme zařadit majitele technologií, vynálezce, aktivisty, vlastníky komunikačních sítí a médií, podnikatele, vůdce ozbrojených skupin, celebrity atp.

3.1 Filantropové v MV

Filantropii lze chápat jako projev určitého humanitářství, jež se za pomoci finančního daru snaží o rozšíření a podporu veřejného blaha. Ačkoliv se může filantropie zdát jako nesobecká, není tomu tak ve všech případech, někdy je hnací silou pro obdarovávání pocit náboženské povinnosti, nebo i strach. Globální filantropie se pak snaží podporovat jiné státy, než ve kterých má své sídlo. Finanční zdroje jsou získávány několika způsoby, buď se jedná o veřejné sbírky či dary, nebo jsou peníze čerpány z jednoho zdroje, kterým je buď jednotlivec či malá skupina osob, případně společnost (Youde 2019). Za většinou filantropických organizací pak lze najít jednoho silného jedince, či malou skupinu, která se snaží o zajištění *dobra* po celém světě.

Obor MV by měl vnímat filantropické organizace a filantropy jako relevantní aktéry, protože mají moc utvářet globální politickou agendu. Je potřeba vnímat filantropii jako určitou hybnou sílu v MV, skrze kterou je možné zkoumat a chápat současné globální politiky a interakce. Zároveň filantropové a filantropické organizace odrážejí určité globální politické a ekonomické systémy a mají jedinečné příležitosti pro uplatňování vlivu v systému. Moc a vliv uplatňují filantropové odlišnými způsoby, než jiní nestátní aktéři jako např. nevládní organizace. Zdravotnictví lze považovat za nejrozšířenější sektor, ve kterém se angažují filantropové. Globální filantropie přináší značnou finanční sumu do MV, v některých případech filantropické organizace poskytnou větší finanční podporu než vlády států (Youde 2019). Právě určitá státní nezávislost, kterou soukromí podnikatelé disponují je jednou z výhod pro jejich působení na mezinárodní scéně, nejsou totiž vázáni a omezováni pravidly států. Nemusí se tak omezovat na politické hry, ani nejsou nijak odpovědní veřejnosti, navíc disponují ohromnými zdroji a bývají často napojeni na nadnárodní sítě, což jim pomáhá prosazovat hodnoty, ve které věří (Abdellhaye 2019).

Trend filantropie začal vzkvétat zejména koncem 90. let, kdy Ted Turner obdaroval nadaci OSN finanční částkou ve výši 1 miliardy dolarů. Od té doby

přispívá mnoho miliardářů na filantropické účely. Filantropové nejprve věnovali finanční dary skrze OSN, ale později začali zakládat své vlastní nadace a můžeme říci, že mezi nimi začala probíhat pomyslná soutěž o to, kdo je větší dárcce. Tuto pomyslnou soutěž pak vyhrála Nadace Billa a Melindy Gatesových (Partzsch 2016).

3.1.1 Bill Gates

Dříve byla filantropie víceméně úsilím bohatých jedinců, kteří se snažili vybrané problémy řešit vlastním úsilím. Posledních několik let se filantropové více zaměřují na společnou spolupráci, což může být důsledkem větší komplikovanosti problémů a zmíněná spolupráce přináší lepší výsledky pro řešení výzev v oblasti vzdělávání, chudoby či nemocí. Pro zrychlování inovačního cyklu hrají filantropické organizace zásadní roli. Bohaté státy již v minulosti intenzivně podporovaly vědecké výzkumy, jejichž poznatky pak byly využívány i v soukromém průmyslu k vývoji nových produktů a služeb. Nicméně produkty těchto průmyslů často neodráží potřeby chudých zemí, neb vývoj a výzkum nezohledňuje odlišné potřeby lidí z rozvojových států, kam tato pomoc následně míří. Zde nastupuje Nadace Billa a Melindy Gatesových, jež si může dovolit riskovat, přičemž poskytne vědcům zdroje pro inovace ve prospěch lidí z rozvojových států (Bill and Melinda Gates foundation nedatováno a).

Nadace Gatesových se snaží řešit mnoho problémů, které jsou víceméně spjaté s rozvojovými státy, přičemž nadace je vedena s vírou o tom, že všechny lidské životy mají stejnou hodnotu. Finance pro nadaci jsou získávány z akcií firmy Microsoft, kterou Gates založil, a také velký finanční podíl věnoval nadaci miliardář Warren Buffett⁷. Celkově nadace přispěla k řešení různých otázek až ve

⁷ Warren Buffet je jedním z nejvíce úspěšných investorů všech dob, vlastní společnost *Berkshire Hathaway* pod kterou příkladem spadají baterie Duracell či řetězce restaurací Dairy Queen. Buffettovým životním cílem pak je darovat téměř celý svůj majetek pro dobré účely, jako jsou právě vybrané nadace

135 zemích světa. Mezi stěžejní témata, kterými se Nadace zabývá, patří rovnost mužů a žen; globální rozvojový program; globální program zdraví; globální program pro růst a příležitosti; globální politika a advokacie a také se zabývají *Programem Spojených států amerických*, jehož cílem je umožnit všem lidem v USA osobní růst, aniž by přitom docházelo k diskriminaci kvůli rase, pohlaví, bohatství či etnické příslušnosti (Bill and Melinda Gates foundation nedatováno b).

Globální rozvoj Nadace Gatesových cílí na zlepšování dodávek zdravotnického materiálu a produktů nejchudším komunitám světa, zároveň má pomoci rozšířit přístup ke zdravotní péči. Součástí tohoto programu je i boj proti obrně, respektive snaha o vymýcení obrny. Obrna je onemocnění, které se nejvíce projevovalo v 50. letech minulého století. V roce 1988 byla zahájena globální iniciativa na vymýcení obrny, se kterou následně začala Nadace Gatesových spolupracovat a zároveň si vymýcení obrny dala za jednu z nejvyšších priorit. Dle dostupných statistik se v posledních letech podařilo obrnu vymýtit téměř ze všech států světa, přičemž boj proti obrně se již odehrává pouze v Afghánistánu a Pákistánu (Bill and Melinda Gates foundation nedatováno c).

Gates se na vymýcení obrny podílí z několika důvodů. Jedním je skutečnost, že se jedná o onemocnění, které se v případě pouhého snížení může vrátit ve větším a horším měřítku. V případě vymýcení obrny se ušetří miliardy dolarů, které by jinak byly vynaložené na péči o postižené děti. Pokud by se podařilo uspět s očkovací globální strategie proti obrně, tak by obrna mohla vymizet a mohla by se rozjet jiná očkovací kampaň. Podle Gatese je zároveň důležité myslet ve velkém, to je důležité pro úspěšnou společnost, neb to odráží víru v lidskou vynalézavost a schopnost čelit a vyrovnat se s nejtěžšími problémy, kterým svět čelí (Gates – Bloomberg 2013).

atp. V roce 2010 vyzval, či požádal, miliardáře po celém světě, aby se zavázali věnovat polovinu svého majetku na charitativní účely (Forbes nedatováno).

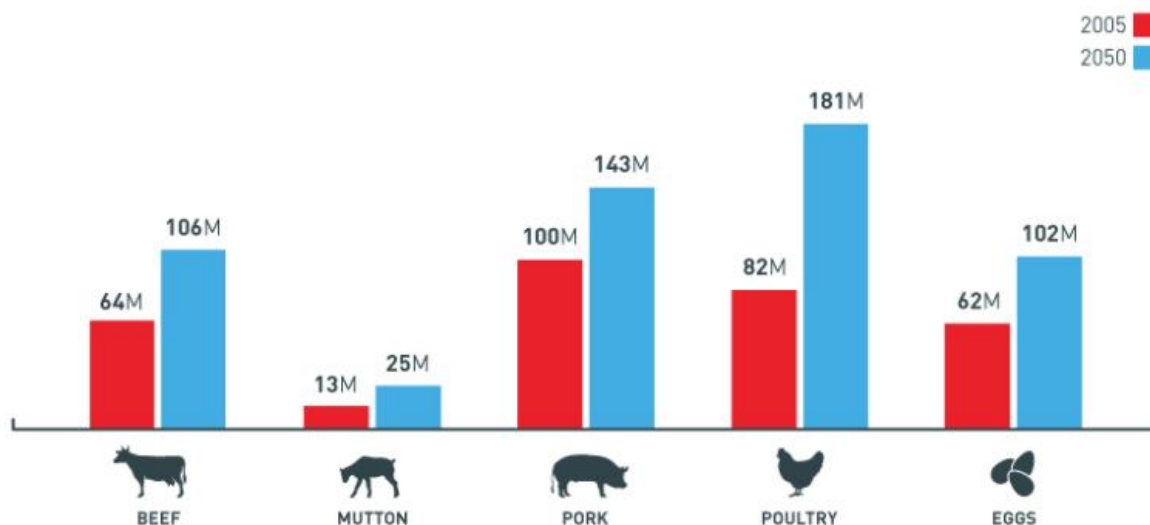
Určitou roli hraje Gates i v současném dění kolem pandemie koronaviru. Již v roce 2015, kdy se dostávala pod kontrolu epidemie eboly v Africe, varoval Gates světové společnosti, že je potřeba se připravit na další případnou zdravotní krizi (Wakefield 2015). Po vypuknutí pandemie Covid-19 začal Gates v rámci své Nadace jednat s předními odborníky ve zdravotnictví, kterým se snažil poskytnout, jak odborné, tak i finanční zdroje. Gates se následně spojil i s farmaceutickými společnostmi, aby s nimi diskutoval vývoj vakcín. Po vývoji vakcín následovala její distribuce, kde sehrála Nadace Gatesových opět výraznou roli, zejména pokud jde o financování do rozšíření distribuce a objemu vakcín. Dle Gatese se vakcíny neměly distribuovat přednostně v USA, jak si přál Trump, ale měly se šířit po celém světě, na základě lékařské potřeby, nikoliv podle bohatství (Ward 2020). Nadace Gatesových věnovala, za necelý rok pandemie, 156 milionů dolarů na vývoj vakcín (Bill and Melinda Gates foundation nedatováno d).

V současnosti se Gates nejvíce zabývá myšlenkou umělého či lépe řečeno syntetického masa, které by mělo nahradit *skutečné* maso. V současném tisíciletí dochází k růstu populace, stejně jako k růstu ekonomik, kdy si lidé mohou dovést zařadit maso do svého každodenního jídelníčku. Chov zvířat na maso je však poměrně složitý a má dopad na životní prostředí, protože je zapotřebí nejen dostatečné množství půdy, ale i vody. Dle Gatese tak není možné vyprodukovat dostatek masa pro celou populaci, stejně tak není reálné, aby se lidé stali přes noc vegetariány. Následující graf znázorňuje poptávku masa pro rok 2005 a srovnává ji s predikcí poptávky masa pro rok 2050 (Gates 2013). Dle grafu je zřejmé, že poptávka po mase, či živočišných produktech jako jsou vejce, bude neustále stoupat. Zároveň bude docházet ke zvětšování ekologické stopy, kvůli zvyšování chovu.

GLOBAL DEMAND FOR MEAT

2005 vs. 2050

[in tonnes]

Zdroj grafu (Gates 2013).

Podle vědeckých předpokladů bude v roce 2050 světová populace čítat 9,6 miliardy lidí. Dalším předpokladem je skutečnost, že většina lidí bude žít ve městech, a tím pádem bude dosahovat na plat rostoucí střední třídy, což může být důsledkem větší poptávky po masu. Organizace pro výživu a zemědělství OSN předvídá, že bude potřeba zvýšit produkci masa až o 70 %. Tato skutečnost povede ke zvýšení emisí skleníkových plynů až o 77 %. Na základě těchto vědeckých předpokladů Gates investuje do laboratorních masných společností, protože i podle něj je nemožné vyprodukovat dostatek masa pro až 9 miliard lidí, naše země na to nemá dostatečné kapacity. Pro laboratorní produkci masa je potřeba až 100 krát méně půdy a 5,5 krát méně vody, než pro zisk tradičního masa z chovů (Morgan 2018). Jednou ze společností, kterou Gates finančně podpořil, spolu s ještě jinými investory, je *Memphis Meats Inc.* Konkrétně tato společnost chce postupně snížit výrobní náklady laboratorního masa na náklady srovnatelné, v lepším případě ještě nižší, než jsou náklady klasického masa. Kultivované maso je vyráběné z buněk živočichů, kdy za pomoci několika živočišných buněk jsou laboratoře schopné vyprodukovat několik kil masa (Beecher 2017).

Syntetické maso v současnosti dosahuje sotva 1 % masa na světě, ale i tak je tato alternativa dle Gatese, na dobré cestě a určitě je potřeba tuto snahu podporovat. Určitou kontroverzi vyvolal Gatesův rozhovor, ve kterém uvedl, že podle něj by všechny bohaté státy světa měly přejít na 100 % syntetické maso. Gatese tvrdí, že se chuťový rozdíl mezi syntetickým a klasickým masem časem upraví a lidé si na něj zvyknou, zároveň je to skvělá šance, jak jít příkladem. Chudé státy však s největší pravděpodobností na syntetické maso nepřejdou. Nicméně pokud by došlo ke změně a lidé by opravdu začali jíst syntetické maso, mohlo by dojít ke snížení emisí⁸ a zároveň by mohlo dojít k zajištění dostatečného množství potravin (Temple 2021).

Začátkem letošního roku, tedy roku 2021, vydal Gates dlouho očekávanou knihu *Jak se vyhnout klimatické katastrofě*. Součástí knihy je několik hlavních myšlenek, jak snížit lidský dopad na životní prostředí a jak naše kroky, včetně kroků jednotlivců, mohou přispět ke zlepšení situace. Nejvíce stěžejní je snížit skleníkové plyny, které mají za následek postupné oteplování planety. Gates vidí jako řešení redukovat emise skleníkových plynů a v ideálním případě je snížit na nulu. Pro získávání energie je pak nevyhnutelné využívání sluneční a větrné energie, kterou vnímá jako rychlejší a chytřejší. Pro lidstvo pak bude nevyhnutelné vytvořit průlomové technologie, které nás budou doprovázet do konce (Gates 2021). Billa Gatese můžeme řadit mezi vlivné jedince v mezinárodní společnosti, ať už z hlediska jeho revolučních myšlenek, nebo na základě financování mnoha různých celosvětových programů od očkování po snižování emisí.

V rámci Nadace se tedy Gates snaží o zlepšování humanitární situace zejména v rozvojových zemích. Nadace slouží jako nástroj pro nastolování témat a také jako finanční zdroj pro řešení daných témat. Mimo Nadaci se Gates snaží o řešení budoucích výzev mezinárodní společnosti. V roce 2015, kdy se podařilo

⁸ Při chovu zemědělského dobytka, zejména krav, dochází k nárůstu emisí z toho důvodu, že krávy mají v zažívacím systému různé plyny, včetně metanu, který se pak uvolňuje (Temple 2021).

ustát epidemii eboly, předvídal vznik nové pandemie, která by mohla ohrozit celý svět a ne jen rozsáhlé regiony. V souvislosti s tím se snažil prosadit zavedení různých opatření ve zdravotnictví, aby byl svět na takovou situaci připravený. Zde lze jen těžko odhadnout, zda jej tehdejší vlády států braly vážně a opravdu se v reakci na Gatesovo *poselství* snažily svět na pandemii připravit. Nicméně Gates skrze svou nadaci financuje očkovací programy, včetně vývoje vakcín na současnou pandemii koronaviru. Gates také publikuje různé články a knihy, které se věnují klimatické změně a jejímu dopadu na společnost. Ve své poslední knize se snaží apelovat nejen na občany, ale i na vlády států, aby se snažily reagovat na tuto výzvu.

Gates se v souvislosti s klimatickou změnou angažuje i ve výrobě syntetického masa, kde zejména financuje výzkumy laboratoří, které se snaží o vytvoření této náhražky. Pokud by se podařilo vyrobit syntetické maso, které by chutnalo jako *normální* maso, mohlo by dojít k postupnému přechodu z chovu dobytka na jeho výrobu v laboratořích. Tento výzkum by následně mohl zmírnit uvolňování emisí a zároveň by předešel nedostatku potravin, či případným konfliktům o potraviny. Nedostatek potravin je výzkumnými instituty predikován pro rok 2050, ale v méně soběstačných státech by k němu mohlo dojít dříve. Gates se tedy snaží financovat všelijaké výzkumy skrze Nadaci a zároveň se snaží šířit svůj vliv skrze knihy či média.

3.2 Celebrity v MV

Druhou oblastí jedinců, na kterou bych se ve své práci zaměřila, jsou celebrity. Celebrity můžeme definovat jako jedince veřejně známé kvůli své práci v zábavním průmyslu, či se může jednat o sportovce. Kvůli růstu globalizace se může jednat i o osoby známé jako influencery na sociálních sítích. Ve své podstatě se tak celebritou může stát kdokoliv, kdo se stane všeobecně známý. V posledních letech se celebrity více aktivně podílejí na vytváření politik jak na

domácí, tak i mezinárodní scéně. Vliv celebrit je podmíněn velkou základnou fanoušků a mediálním dosahem, tyto dva faktory můžeme považovat za základ pro širokou platformu, ve které šíří celebrity svůj vliv, či názor na vybrané události. Celebritám je často umožňován přístup k národním a mezinárodním řídicím orgánům, jako je Kongres Spojených států amerických či OSN (Majic – O’Neill – Bernhard 2020: 3). Celebrity zapojující se do oblasti politiky, formují své názory, aniž by podléhaly tradičním mechanismům odpovědnosti. Stejně tak celebrity na rozdíl od oficiálních diplomatů nemohou své názory hájit jako názory států, na to nemají pravomoc (Cooper 2008: 2).

Status celebrity je celkem nestabilní a může se přes noc změnit, záleží na preferenci *fanoušků*. Zároveň není nutné vždy spojovat celebrity s Hollywoodem a podobným americkým průmyslem, ve světě existuje několik jiných zábavných produkcí jako je Bollywood⁹ anebo Nollywood¹⁰. Celebrity rozvíjejí svou slávu nejen skrze televize, jeviště či sportovní utkání, ale v současnosti i formou politiky. Jedním z nejvýznamnějších příkladů celebritizace politiky může být zvolení Donalda Trumpa za prezidenta Spojených států amerických (Majic – O’Neill – Bernhard 2020: passim).

V současném tisíciletí se valná většina celebrit zaměřuje na globální škálu témat. Mezi nejpopulárnější patří snaha o ukončení globální chudoby, rozšíření programů oficiální rozvojové pomoci, zaměřují se na boj s nemocemi jako je HIV / AIDS a jiné nemoci se zaměřením na Afriku (Cooper 2008: 3). Jednou z nejvýznamnějších celebrit, která se aktivně angažuje v oblasti politiky je pak člen kapely U2 Bono, který se proslavil zejména svým bojem proti onemocnění HIV / AIDS. Bono, se zároveň, snažil přimět i jiné celebrity, aby se aktivně podílely na mezinárodní scéně a sloužil jim jako mentor. Své rady předával i hercům jako je Brad Pitt či George Clooney (Cooper 2008: 48).

⁹ Bollywood je označení pro filmový průmysl v Indii (poznámka autorky).

¹⁰ Nollywood je označení pro filmový průmysl v Nigérii (poznámka autorky).

3.2.1 George Clooney

Celebrit, které se aktivně politicky angažují, je celá řada, ale pro svou práci jsem si vybrala George Clooneyho. Jedním z důvodů, proč jsem zvolila zrovna Clooneyho je jeho angažovanost pro řešení krize v Dárfúru¹¹. George Clooney studoval diplomacii celebrit po vzoru Bona a Angeliny Jolie, než se sám aktivně začal angažovat (Cooper 2008: 118). Od Bona se Clooney naučil zásadní věc, a tou je nutnost volby jednoho konkrétního problému, na kterém pak chce člověk pracovat a aktivně se mu věnovat. Zároveň se naučil, že musí být informovaný, protože svět ho vidí jako herce a mnoho reportérů se ho bude snažit na tomto faktu, že je herec, potopit. Clooney se v souvislosti s tím naučil všechna jména vůdců rebelů v Súdánu (Zapata 2011).

Clooney se v oblasti mezinárodních vztahů prosazoval zejména proti ukončení války v Súdánu¹², která oficiálně vypukla v roce 2003. V roce 2006 podnikl Clooney cestu do Súdánu se svým otcem Nickem Cloneym, aby lépe pochopil problematiku země a mohl se více aktivně podílet na zastavení probíhající genocidy v zemi. Ve stejném roce vystoupil na schůzce Arria Formula. Arria Formula je komunikační nástroj pro nevládní aktéry, kteří skrze něj mohou oslovit Radu bezpečnosti OSN, aniž by se jednalo o oficiální zasedání (UN 2008a). Clooney o situaci v Súdánu diskutoval i s prezidentem Spojených států amerických Barackem Obamou, zejména loboval za zrušení sankcí vůči Súdánu (Rudincová Ženková 2020: 108). V roce 2007 pak Clooney, spolu s dalšími celebritami, založil neziskovou organizaci *Not On Our Watch*¹³ (dále jen NOOW). Cílem NOOW bylo zachytit globální pozornost a získat tím podporu při boji proti zvěrstvům páchaným po celém světě. Mezi první oblast zájmu, na kterou se NOOW zaměřila, byla krize v Dárfúru (UN 2008a).

¹¹ Dárfúr je západní oblast Súdánu, ve které v roce 2003 vypukl súdánský konflikt (BBC 2019).

¹² V roce 2011 došlo k oddělení jižní části Súdánu a vznikl nový stát Jižní Súdán. Problémy v Súdánu jsou také náboženské, kdy sever je spíše muslimský a jih je naopak křesťanský (BBC 2019).

¹³ Na založení organizace *Not On Our Watch*, se kromě Clooneyho podíleli i Don Cheadle, Matt Damon, Brad Pitt a Jerry Weintraubem. *Not On Our Watch* byla posléze sloučená se Sentry (The Sentry 2019).

V roce 2008 se George Clooney stal Poslem míru OSN, do funkce jej jmenoval tehdejší generální tajemník OSN Pan Ki-mun. Poslové míru OSN jsou jednotlivci, nejčastěji se jedná o veřejně známé osobnosti, kteří se jménem OSN snaží globálně poukázat na mezinárodní politické a sociální otázky (UN 2008b). Pan Ki-mun se rozhodl vybrat Clooneyho i z toho důvodu, že do Dárfúru odcestoval a na základě vlastního poznání se pak snažil zvýšit povědomí o tamní situaci. Clooney se navíc po návštěvě Dárfúru vydal i do Egypta a Číny, protože tyto státy mohly situaci zmírnit kvůli svým vazbám na chartúmskou vládu (UN 2008a). V Egyptě se Clooney setkal s egyptským ministrem zahraničí Ahmedem Aboul Gheitem, aby s ním prodiskutoval situaci v Dárfúru. A. A. Gheit ocenil Clooneyho cíle a následně mu vysvětlil, že situace se zhoršuje i z důvodu, že mírové dohody z Abuji nepodepsaly všechny povstalecké skupiny (BBC 2006).

Do oblasti jižního Súdánu se vydal Clooney v roce 2010, kde spolu s Johnem Predegastem¹⁴ dostali nápad na projekt *Satellite Sentinel*, který byl spuštěn 29. prosince 2010. Cílem projektu je monitorování situace na území Súdánu¹⁵ skrze satelitní snímky. Satelity zachycují snímky potenciálních hrozeb pro civilisty, odhalují bombardované a zničené vesnice, sledují pohyb vysídlených osob, či zaznamenávají jiné důkazy o probíhajícím masovém násilí. *Svět se dívá, protože ty se díváš* je motto celého projektu (Satsentinel.org nedatováno a). Projekt je spoluprací zejména organizace NOOW a projektu Enough. Zpočátku s projektem spolupracovala i společnost Google, nebo Operační satelitní program OSN, ale s těmi již byla spolupráce uzavřená (Satsentinel.org nedatováno b).

Projekt *Satellite Sentinel* tak představuje první veřejné úsilí o systematické sledování v téměř reálném čase. V případě včasného varování by mohlo dojít

¹⁴ John Predegast je aktivista za lidská práva a boj proti korupci. V roce 2007 byl spoluzakladatelem projektu Enough. Enough je politická organizace zaměřená na boj proti zločinům proti lidskosti a genocidě (Enoughproject.org nedatováno).

¹⁵ Postupem času se satelitní monitorování rozšířilo i na jiné státy, a to na Demokratickou republiku Konga a Středoafričskou republiku (Hinderdael 2014).

k odhalení a zabránění humanitární katastrofy či ohrožení lidských práv dříve, než by k nim došlo. Dle Clooneyho se válečným zločincům dobře daří ve tmě, kdy je mnohem snazší dopustit se masových zvěrstev, ale tím, že se potencionálním pachatelům genocidy (či jiných válečných zločinů) dá vědět, že se svět dívá, může se situace změnit (Enough Team 2010). Projekt Satellite Sentinel se pak projevil jako zdárný příklad toho, jak technologie proměňují přístup ke krizím. Navíc vybrané snímky, které projekt sdílel na svých internetových stránkách, byly použity jako důkazy při vyšetřování zločinů v Súdánu u Mezinárodního trestního soudu (Satsentinel.org nedatováno c).

Během roku 2014 chtěli Clooney a Prendegast rozšířit působení projektu i na zjišťování finančního toku peněz. Cílem rozšíření bylo odhalit, jakým způsobem osoby páchající zločiny proti lidskosti získávají finanční zdroje a kde své zdroje následně schovávají (Hinderdael 2014). V souvislosti s tím, v roce 2017, Clooney a Prendegast založili *Sentry*, což je nezávislý vyšetřovací tým a strategický partner Clooneyho Nadace pro spravedlnost (Clooney foundation for justice nedatováno). V rámci své nadace pak Clooney věnoval *Sentry* finanční dar ve výši 1 milion dolarů, aby podpořil nově začínající kampaň vyhraněnou vůči válečným zločincům (Enough Team 2017).

Sentry se zaměřuje na hledání špinavých peněz, které jsou spojené s africkými válečnými zločinci. Pokud se zaměříme na Súdán, tak zde *Sentry* pomáhalo podporovat tlak na Bašírov režim. *Sentry* odhalilo nejen Bašírovu krutost vůči občanům, ale také odhalilo rozsáhlé korupce za Bašírovu vládu. V případě Jižního Súdánu pomohlo *Sentry* zrealizovat důsledky pro jedince, kteří se dopouštěli porušovat lidská práva. Např. v roce 2019 byly uvalené sankce na 5 jiho-súdánských úředníků za vraždu politika. V roce 2020 Spojené státy americké vyvinuly finanční tlak na jiho-súdánského viceprezidenta Tabana Denga, který byl obviněn za vraždu aktivisty za lidská práva (Clooney foundation for justice nedatováno).

Clooney se bez pochyby zasloužil o zvyšování povědomí situace v Súdánu, na druhou stranu jeho role byla vybranými médii až příliš nadhodnocována, kdy jej média vnímala jako osobu, která přispěla k nezávislosti Jižního Súdánu. V jiných případech byla jeho aktivita kritizována, protože jeho interpretace situace v Súdánu působila zjednodušeně, a to jako boj dobra proti zlu s tím, že spasitelskou roli zde mají jiné *západní* národy (Rudincoá Ženková 2020: 105–106). Mezi Clooneym a Jižním Súdánem se pak vyskytuje ještě jedna všeobecně známá spojitost, a tou je reklama na Nespresso. Clooney financoval projekt Satellite Sentinel na základě zisku z reklamy pro Nespresso a zároveň skrze reklamu podpořil export kávy z Jižního Súdánu pro tuto společnost (Rudincoá Ženková 2020: 113–114).

George Clooney se tedy snaží skrze svou slávu šířit povědomí o kritické situaci v Súdánu, následně i Jižním Súdánu. Situace v Súdánu se během 21. století značně zhoršovala, porušování lidských práv, politická i ekonomická krize zmítala zemí. Clooney se po své návštěvě v Súdánu snažil situaci přiblížit a medializovat, aby vytvořil tlak na politické činitele, kteří mohli nějakým způsobem situaci ovlivnit. Během několika posledních let inicioval několik projektů, které měly poukázat na alarmující stav tamních obyvatel a v určitých případech i vytvořit tlak na súdánskou politickou elitu. Clooneyho iniciativa se může považovat za poměrně zdařilou, informace z projektů přinesly důkazy o porušování lidských práv i represích, kterých se Bašír dopouštěl, zároveň byly důkazy použité u Mezinárodního trestního soudu. To vše lze vnímat ve prospěch Clooneyho, ale média Clooneymu nadbíhala a často jej označovala za toho, kdo přinesl nezávislost Jižnímu Súdánu, což není pravda, Clooneyho role byla zprostředkovatelská.

3.3 Negativní aktéři v MV

Tato část práce bude pojednávat o vlivu negativních aktérů na MV. Pod negativním aktérem si můžeme představit násilné nestátní aktéry. Nejprve bych ráda osvětlila pojem nestátní aktér, pod kterým si můžeme představit všelijaké organizace, či jednotlivce, kteří nejsou nijak napojení na vlády států, respektive státy je nijak neřídí a ani nefinancují. Spadají sem korporace, nevládní organizace či vybrané finanční instituce. Vzestup nestátních aktérů je rovněž spojován s nárůstem globalizace, kvůli které se zvýšil vliv soukromého sektoru v mnoha oblastech (ESCR-Net.org nedatováno).

V MV pak rozlišujeme násilné nestátní aktéry, kteří se stávají výzvou pro národní státy. Např. Mexiko čelí hrozbám ze strany organizací pro obchodování s drogami, mnoho Afrických zemí čelí výzvě v podobě *warlordů*, některé evropské státy čelí výzvám džihádistických teroristických organizací atp. Téměř po celém světě je tak narušována státní suverenita negativními aktéry. Násilní nestátní aktéři jsou z valné většiny důsledkem dekolonizačních procesů, neb tito aktéři chtěli ovládat své státy samy a nechtěli se podmaňovat zahraničním vládcům. Začátkem 21. století se tak tito aktéři stávají výzvou pro vestfálský stát (Williams 2008b: 4–5).

Násilní nestátní aktéři hrají významnou roli zejména v oblasti Blízkého východu, ale nevyhýbají se i jiným oblastem jako je např. Africký roh, či jiné části Afriky. Nestátní aktéři se tak pohybují na pomezí politických hnutí, jež mají přesah i mimo oblast do jiných částí světa. V určité míře lze konstatovat, že tito aktéři jsou důsledkem nedořešené (post)koloniální éry. Částečně to také souvisí s charakteristickou nestabilitou většiny států v regionu Blízkého východu a částečně je na vině i povzbuzení wahábismu, saláfismu či džihádu vybranými regionálními mocnostmi (Sluglett 2019: 1). Williams (2008b: passim) následně uvádí několik typologií násilných nestátních aktérů, jedná se o warlordy, zločinecké organizace, milice, paramilitantní síly, gangy či teroristické organizace.

Násilí je teroristickými organizacemi využíváno nejen jako strategie proti civilnímu obyvatelstvu, ale zároveň se jedná o základní charakteristiku. Terorismus má dlouhou historii, ale začátkem 21. století se staly nebezpečnější teroristické organizace mající základ v militantním islámu, a to zejména kvůli útoku z 11. září 2001. Po útoku na Pentagon a Světové obchodní centrum se do popředí celosvětového zájmu dostává Al-Káida vedená Usámou bin Ládinem (Williams 2008b: 14). Usáma bin Ládín se tak stává přinejmenším respektovaným hráčem na mezinárodním poli.

Pokud se zaměříme na roli jedince v případě terorismu, existuje poměrně nový fenomén, a to *sebevražedný terorismus*. V současném století narůstá počet sebevražedných atentátníků, kteří se profilují jako mučedníci. Proti těmto útokům je poměrně těžké se bránit, neb jsou nepředvídatelné. Do roku 2001 byly sebevražedné útoky převážně politicky, či etnicky, motivované, ale od 11. září narůstá intenzita nábožensky motivovaných jedinců, kteří své činy páchají zejména v rámci islámu (Rogers 2008: 183).

3.3.1 Usáma bin Ládín

Neexistuje mnoho záznamů o Usámu bin Ládínovi, zejména pokud jde o jeho prvních zhruba dvacet let života, dokonce neexistuje ani jeho rodný list. Většina informací o bin Ládínovi je z jeho rozhovorů, které poskytoval po založení organizace Al-Káida a i tyto informace jsou spíše omezené, neb bin Ládín více hovořil o svých záměrech a cílech, než o svém dětství. Vytvořit bin Ládínův psychologický profil se tak stává problematické. Jednak pro nedostatek údajů z dětství a zároveň i z toho důvodu, že většina rodinných příslušníků se uzavřela a odmítá o něm sdělovat informace. Nicméně z dostupných zdrojů byl bin Ládín spíše introvertní povahy, inteligentní, tichý a náboženství se intenzivně oddal po smrti svého otce. Kontroverzní jsou i svědectví o jeho vůdčí postavě, protože podle některých nebyl schopný převést osm kachen přes

ulici, podle jiných to byl charismatický a zrozený vůdce (Mockaitis 2010: 2, 12–13). Podstatu či formující aspekty ke zrození bin Ládina, jak jej známe je dle některých vědců možné hledat v historických okolnostech, ve kterých bin Ládin vyrůstal. Jedná se např. o Šestidenní arabsko-izraelskou válku (1967), Islámskou revoluci v Íránu (1979), invazi SSSR do Afghánistánu (1979) (Mockaitis 2010: 14).

Poté co SSSR uskutečnil invazi do Afghánistánu, přidal se bin Ládin na stranu muslimských bojovníků. Pro většinu muslimských bojovníků ve válce bylo cílem získat území Afghánistánu zpět pod svou kontrolu. Pro bin Ládina byla válka v Afghánistánu začátkem (Mockaitis 2010: 51). Již během války v Afghánistánu, považoval bin Ládin USA za nepřítel. Na druhou stranu bin Ládin přijímal americké prostředky a zbraně, což naznačovalo jeho ochotu operativně spolupracovat s jedním ideologickým nepřitelem, aby se mu podařilo zbavit se jiného. Během afghánské války si bin Ládin osvojil svůj *modus operandi*, získal politické a organizační dovednosti, naučil se flexibilitě a oportunistu, avšak do samotných bojů se nezapojoval (Hashim 2001: 21).

Bojem za muslimskou *nezávislost* byl bin Ládin pohlčen a následně začal upozorňovat na utlačování muslimů v jiných zemích. Na základě spolupráce s ostatními podobně smýšlejícími jednotlivci, jako byl např. Abdullah Azzam, proměnil afghánské arabské vojáky z partyzánů na organizaci a v roce 1988 založil Al-Káidu. Bin Ládin byl učněm Azzama, což v něm vyvolávalo určitý komplex méněcennosti, zároveň nedosáhl vysokoškolského vzdělání jako Azzam a také oba měli rozdílné vize ohledně působení Al-Káidy, nicméně Azzam byl v roce 1989 zavražděn, aniž by v tom byl bin Ládin zapletený (Mockaitis 2010: 52–53).

V počátečních letech formování Al-Káidy nebyla pevně nastavená globální agenda, jako tomu bylo následovně. Bin Ládin však již v té době formuloval myšlenky na trvalou džihádickou skupinu, věřil v založení armády mladých mužů a jejich poslání plnit džihád. Prvotně tato armáda měla pomoci

muslimům proti nevěřícím vládám, které je utlačovaly. Bin Ládín byl zároveň hlavním finančním zdrojem pro formující se organizaci, peníze buď věnoval ze svého vlastního majetku anebo finance získával od bohatých saúdských dárců. Navzdory tomu, že byl po dlouhá léta vůdcem organizace Al-Káida, docházelo často ke zpochybňování jeho vůdčích schopností. V prvních letech působení organizace byl bin Ládín, dle spolupracovníků ovlivnitelný a potřeboval kolem sebe mentory, kteří mu pomáhali v oblasti islámu i moderního světa. Navzdory této kritice je však zřejmé, že bez bin Ládínovy schopnosti a financí, jak peníze získat by organizace nevznikla (Mockaitis 2010: 55–56, 63–64).

V 90. letech bin Ládín sepsal epištoly, ve kterých vyhlásil válku proti Spojeným státům americkým. Podle bin Ládína byli muslimové zabíjeni, jejich země byla okupována a jejich majetek zkonfiskován ne-muslimy. Ačkoliv se v textu objevují příklady vraždění muslimů, nejedná se o případy, kdy by se Spojené státy americké plně v těchto situacích angažovaly. Na druhou stranu Spojené státy americké dodávaly zbraně, které pak napomáhaly k zabíjení muslimů. Bin Ládín následně odkazoval na masakr z libanonské vesnice Kana, kterou měl na svědomí Izrael, ale zbraně byly americké. Další výtkou proti Spojeným státům americkým je jejich neangažovanost v případě, kdy Rusko potlačovalo povstání v Čečensku (Hashim 2001: 23–24).

Bin Ládín se posléze zaměřuje na vybrané aktivity, které je potřeba vůči Spojeným státům podniknout. Od bojkotu amerického zboží se pak přesouvá až k použití zbraní hromadného ničení. Podle bin Ládína, je potřeba získat zbraně hromadného ničení, kdyby se o to nepokusil, byl by to hřích proti muslimům. V epištolách pak terorismus vůči USA uznává legitimním, zároveň jej považuje za morální povinnost. Ve své podstatě skrze epištoly vyzýval své stoupence, aby provedli teroristický útok. Bin Ládín totiž vyzýval k zabíjení všech Američanů a jejich spojenců, nerozlišoval civilisty od armádních složek, navíc to interpretoval jako povinnost, kterou by měl každý muslim vykonat kdykoliv se mu naskytne příležitost (Hashim 2001: 25–27).

Po útocích z 11. září se jako hlavní cíl Al-Káidy, pod vedením bin Ládina, jevílo nahrazení režimů novými vládami, které se hlásí k právu šaría, především v oblasti Blízkého východu. Stávající režimy v Egyptě a Saúdské Arábii byly považovány za blízké nepřátele. Současně Spojené státy americké byly označeny za vzdáleného nepřítele, protože rivalské režimy na Blízkém východě podporovaly. Al-Káida tak získala nadnárodní globální přítomnost, což se jiným teroristickým organizacím ani násilným nestátním aktérům nepovedlo, ty jsou povětšinou orientovány národně (Williams 2008: 14). Bin Ládina můžeme považovat za impozantního vůdce, zejména kvůli jeho schopnosti získat finance, jeho autoritativní islámské rétorice a jeho dovedností inspirovat rekruty. Navzdory těmto skutečnostem byl postradatelný, několik let před svou smrtí byl značně odříznutý a nemohl se zapojit do operací Al-Káidy, která i bez něj přetrvávala. Tato skutečnost, kdy dojde k odstranění vůdce, ale na skupinu to nemá vliv, je typická zejména pro hnutí, jež mají své kořeny v náboženství (Wu – Carleton – Davies 2014: 57).

Bin Ládin se od útoku z 11. září distancoval, vydal prohlášení, ve kterém považoval zabíjení nevinných žen, dětí a dalších lidí za nepřipustné. Skrze prohlášení se bin Ládin distancoval od svého epištolu, ve kterém nerozlišoval mezi civilisty a vojáky. Tento ústupek byl vnímán jako taktika, protože bin Ládin propagoval džihád, ve kterém jsou civilní ztráty povolené. Lze konstatovat, že se tak chtěl bin Ládin vyhnout americké odvetě, která se i navzdory tomu uskutečnila (Hashim 2001: 28).

Spojené státy americké zareagovaly na útoky z 11. září intervencí do Afghánistánu v říjnu 2001, čímž narušily bezpečnost vůdčí skupiny Al-Káidy a ta se následně rozptýlila do okolních, ale vzdálených států. Po roce 2001 tak došlo ke změně struktury, kdy dle názoru některých pozorovatelů došlo k přeměně z teroristické organizace na sociální hnutí, které inspiruje jednotlivce či skupiny, které s Al-Káidou sympatizují (Williams 2008: 14). Po smrti bin Ládina, v roce 2011, se mezinárodní pozornost obrátila směrem k Al-Káidě, nebylo totiž jisté, do jaké míry smrt vůdce a zakladatele ovlivní budoucnost

organizace. Nejpravděpodobnější se stal názor, který ve smrti bin Ládina neviděl zánik pro organizaci. Poté co Spojené státy intervenovaly do Afghánistánu, bylo totiž jádro Al-Káidy podstatě zmenšeno. Al-Káida se pak transformovala na globálně rozptýlenou síť a hnutí. Již za života bin Ládina tak došlo k decentralizaci Al-Káidy (Wu – Carleton – Davies 2014: 57).

Usáma bin Ládin tedy zažil válku v Afghánistánu, která mu pomohla formovat jeho vůdčí schopnosti, které následně využil při zakládání organizace. Zážitky v Afghánistánu také měly vliv na jeho přesvědčení, že je potřeba nastolit džihád. Ten chtěl vést zejména proti vládám, které utlačovaly muslimy, nebo proti těm státům, které těmto vládám pomáhaly, přičemž jednou z nich byly dle bin Ládina USA. Proti USA vydal několik epištolů, kde apeloval na muslimy, že je potřeba proti těmto utlačovatelům vést válku, několik jedinců se této myšlenky ujalo a následovaly události jako např. útok z 11. září. Je zřejmé, že teroristické útoky jsou jedny z nejvíce obávaných útoků, protože jsou nepředvídatelné a v případě využívání sebevražedných teroristů, je téměř nemožné jim předejít. Ačkoliv byl bin Ládin v roce 2011 zavražděn, obavy z jím vybudované teroristické organizace Al-Káidy jsou přítomné po celém světě. Strach z teroristických útoků pak vyvolal určité změny v nastolování agendy bezpečnosti, zejména u *západních* států.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit vývoj postoje oboru mezinárodní vztahy, včetně vybraných podoborů, k jedinci, jakožto aktéru mezinárodní politiky. Zároveň jsem si položila dvě výzkumné otázky, z nichž první zněla následovně:

(1) Dokáže obor mezinárodní vztahy, či jeho podobory, pracovat s jedincem jako aktérem mezinárodních vztahů? Pokud ano, tak do jaké míry se obor MV na jedince soustředí?

Nejprve se pokusím odpovědět na první otázku. Vývoj oboru MV je spjatý s teoriemi MV, které se společně s oborem rozvíjejí. V první části práce jsem se pokusila skrze 4 vybrané teoretiky přiblížit pojetí jedince. První teoretik byl K. Waltz, který se snažil hledat příčinu války v povaze člověka. Waltz charakterizoval povahu jedince za pomoci několika dalších autorů, které můžeme řadit k realistům. Skutečnost, že války se rodí v myslích lidí, zazněla v zakládající smlouvě UNESCO, která byla formována o téměř třicet let dříve, než Waltz připustil jedince, jako příčinu války. Nicméně Waltz odkazuje na autory, jako je svatý Augustin a Spinoza, kteří žili ještě mnohem dříve, než samotné UNESCO vzniklo. Důležitá je však skutečnost, že Waltz o jedinci uvažoval, jako o prvotní příčině války, připouštěl tak i jiný možný subjekt v MV, než pouze stát. Waltz je však kritizován za způsob, kterým o jedincích uvažuje, a to jako o špatné jednotce. Autoři Byman a Pollack odmítají Waltzovo tvrzení, že je člověk vždy špatný, avšak připouštějí, že jedinci se špatnými vlastnostmi se s větší pravděpodobností dostávají do konfliktní situace. Nicméně i tito dva autoři se ve své podstatě věnují roli jedince ve vysoké politické funkci.

Následně jsem se pokusila přiblížit myšlenky D. Singera, který připouští jedince v rámci hladiny národního státu. Singer pracuje se dvěma hladinami analýzy, kdy v případě mezinárodního systému jen naznačuje roli státníků, kteří ale vždy sledují zájmy daného státu, který má za cíl získat moc v MV. V případě hladiny národního státu se věnuje národnímu státu, v rámci kterého pak uvažuje o individuálním či kolektivním chování, o tom, kdo rozhoduje o zahraniční

politice. Singer tak zmiňuje určité fenomenologické přístupy, na základě kterých připouští jednotlivce, ale nevěnuje se přímému dopadu jednotlivce na mezinárodní systém.

Poté jsem se přesunula k liberálnějšímu přístupu v pojetí R. Keohana. Keohane roli jedinců připouští, ba dokonce uvažuje o potřebě jedince, zejména v souvislosti s nevládními institucemi, kde jedinci totiž nastavují potřebnou agendu. Posledním příkladem, kdy jsem využila teorie, bylo pojetí jedince z pohledu A. Wendta. Wendt se příliš nevěnuje roli jedince, ale spíše se věnoval sociálním interakcím, které v MV probíhají a které je potřeba sledovat, protože tyto interakce utvářejí svět. V závěru této kapitoly jsem uvedla kritické názory několika autorů, dle kterých je role jedince v MV důležitá, a jedincům by se měla věnovat větší pozornost. Tyto myšlenky jsou zejména z 90. let a začátku 21. století, kdy lze pozorovat důležitost role jedinců zejména kvůli rozpadu bipolárního světa a vzestupu globalizace.

Na základě této části tak lze konstatovat, že myšlenky na důležitost jedince se v oboru MV objevují, zejména pak ve druhé polovině 20. století. Nicméně jedincům nejsou připisovány žádné klíčové role, spíše jsou vnímáni jako sub-jednotky, které mohou mít vliv na jiné jednotky, ale nijak výrazně nemohou přeformulovat mezinárodní vztahy jako takové. Zároveň z této části vyplývá, že role jedince je ponechávána spíše psychologickým přístupům a tradiční teorie s jedinci příliš nepracují. Pokud však dojde k připouštění jedince, povětšinou se tak stane v případě jedinců ve vysokých politických funkcích, jako je např. prezident.

Následně jsem si zvolila dva podobory mezinárodních vztahů, a to analýzu zahraniční politiky a bezpečnostní studia. Oba tyto podobory se etablovaly po druhé světové válce, ale jejich přístup k jedinci je odlišný. Analýza zahraniční politiky s jedincem pracuje od svého vzniku, a to v podobě rozhodovatelů, kdy rozhodovatelé mají poslední slovo v oblasti zahraniční politiky státu. Následně tento podobor rozvíjí vybrané psychologické přístupy, které mají na

rozhodujícího jedince vliv, a zároveň se tento podobor zabývá charakterologií těchto jedinců. Tyto přístupy pomáhají k pochopení, či předvídání jedinců, což napomáhá utvářet politiky mezi státy.

Následně jsem se věnovala řešení konfliktů a roli jedince, kdy jsem přešla z oborové základny i do samotné praxe MV. Rozlišila jsem dva příklady mediátorů MV, a to mediátory v roli vysoké politické funkce a mediátory s dobrou mezinárodní pověstí. Pokud jde o mediátory s dobrou mezinárodní pověstí, tak byl uvedený příklad Marttiho Ahtissariho, který je v oblasti mírového řešení konfliktů významným hráčem. V případě Jimmyho Cartera se jednalo o případ mediátora zastávajícího vysokou politickou funkci. Zde bych ráda odkázala na Wendta, který přemýšlí o vlivu identit a očekávání. Spojené státy jsou důležitým hráčem MV a každý americký prezident přináší nová očekávání a reakce na mezinárodním poli. Stejně tak každá americká prezidentská administrativa přináší nová řešení i pro oblast Blízkého východu.

Podobor Bezpečnostní studia opomíjel roli jedince až do konce bipolárního světa, protože do té doby se přední akademici oboru soustředili zejména na konflikt mezi USA a SSSR. Poté, co tento konflikt skončil, začali vědci bezpečnostních studií pracovat i s jedincem jako referenčním objektem. Přístup k jedinci je však v pojetí bezpečnosti odlišný, což jsem se snažila dokázat skrze dva autory, a to B. Buzana a K. Bootha. Tito dva autoři pojednávají o hrozbách pro jedince, nikoliv o tom, zda jedinec je hrozba pro MV. Konec studené války přinesl ještě jeden průlom v oblasti bezpečnosti a mezinárodních vztahů, kterým je koncept lidské bezpečnosti, jež byl představen Rozvojovým programem OSN.

Skutečnost, že se o lidskou bezpečnost začínají aktéři mezinárodních vztahů zajímat, dokazuje i vznik *Human Security Network* a její iniciativy. Za stěžejní iniciativu lze považovat Mezinárodní trestní soud, který stíhá jedince zodpovědné za zločiny proti lidskosti. Vznik instituce, která se zabývá potrestáním jedinců a nikoliv států na mezinárodní úrovni, pak lze vnímat jako

potvrzení Waltzovy myšlenky, že zlé úmysly se rodí v myslích lidí a je potřeba potrestat tyto jednotlivce. Zároveň *Human Security Network* vzniklo zejména z iniciativy dvou jednotlivců, což potvrzuje myšlenku Keohana, že jedinci jsou prapříčinou pro utváření institucionální agendy.

Lze tak konstatovat, že obor MV s jedincem, jakožto aktérem pracuje, ale jen do určité míry. Pokud se vrátím k teoriím, tak tam lze pozorovat náznaky, kdy se vybraní autoři snaží dokázat vliv jedince na mezinárodní prostředí, ale následně je tento vliv ve většině případů opětovně upozaděn rolí státu, případně mezinárodních institucí. V případě vybraných podoborů, lze vypožorovat, že jedinec se do popředí začal dostávat zejména s koncem rozpadu bipolárního světa, kdy jej začaly vnímat i mezinárodní instituce. Nicméně nebojím se tvrdit, že jedinci si své stálé místo v oboru a podoborech MV získají, protože v reálném světě hrají jedinci významnou roli, jak vysvětlím níže.

Má druhá výzkumná otázka zněla:

(2) Mohou mít jedinci, jež nejednají pod záštitou státu, vliv na mezinárodní dění? Pokud ano, tak v jakém případě k takové skutečnosti může docházet?

V práci jsem uvedla 3 případové studie jedinců Billa Gatese, George Clooneyho a Usáma bin Ládina. Tito 3 jedinci měli jistý vliv na mezinárodní prostředí, ale v odlišných sférách. Gates se pohybuje v oblasti filantropie, kde se za pomoci jím založené Nadace Billa a Melindy Gatesových snaží o řešení humanitárních výzev po celém světě. George Clooney se specializoval na Súdán a Jižní Súdán a snažil se o medializaci konfliktů v těchto zemích. Zároveň se stal Clooney iniciátorem několika projektů, které mimo jiné poskytly důkazy pro osvědčení Bašira u Mezinárodního trestního soudu. Usáma bin Ládín založil a víceméně financoval teroristickou organizaci Al-Káida, která svým útokem z 11. září proměnila zahraniční agendu nejen předních států v MV, ale

i vybraných mezinárodních organizací. Tímto bych stručně odpověděla na první část otázky, a to ano, jedinci mohou mít vliv na mezinárodní dění i mimo záštitu státu.

Všichni tito aktéři pak mají jedno společné, a to je bohatství, respektive dostatek finančních zdrojů. Gates získal peníze ze své firmy Microsoft, Clooney z herecké kariéry a různých reklam jako je např. Nespresso, Usáma byl z bohaté saúdské rodiny. Dostačující finanční zázemí, tak může jedincům při nastolování mezinárodní agendy pomoci, ale zároveň ještě potřebují nějaký nástroj pro její uplatnění. V případě Gatese to je Nadace Billa a Melindy Gatesových, případně Gates šíří své myšlenky i skrze internetové či knižní publikace. George Clooney měl zájem ze strany médií, skrze které šířil povědomí o situaci v Dárfúru. Mimo to pak Clooney inicioval projekt *Scentry* nebo neziskovou organizaci *Not On Our Watch*, které situaci v Súdánu řešily. Usáma bin Ládín založil jednu z nejobávanějších teroristických organizací Al-Káidu. Skrze Al-Káidu pak bin Ládín šířil strach ve společnosti a zároveň skrze ni vedl svatou válku. Tímto bych odpověděla na druhou část otázky. Jedinci, kteří disponují vhodnými nástroji a financemi, mohou mít vliv na mezinárodní vztahy, aniž by jejich aktivita byla pod záštitou státu.

Seznam pramenů a literatury

Abdelhaye, S. A. (2019). Bringing the individual back in: Private entrepreneurs as actors in international relations – the case of Mark Zuckerberg. *Review of Economics and Political Science* 4 (4), s. 304–320.

Adler-Nissen, R. (2016). The social self in international relations. *European Review of International Studie* 3 (3), s. 27–39.

Austria Embassy (nedatováno). *Human Security Network* (<https://www.austria.org/the-human-security-network>, 15. 03. 2020).

BBC (2006). *Clooney lobbies Egypt on Darfur*. 14. 12. 2006 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/6179055.stm>, 25. 03. 2021).

BBC (2019). *Sudan profile – Timeline*. 10. 09. 2019 (<https://www.bbc.com/news/world-africa-14095300>, 25. 03. 2021).

Beecher, C. (2017). Lab-made meat, poultry get big fading boost from big food. *Food Safety News*. 15. 09. 2017 (<https://www.foodsafetynews.com/2017/09/lab-made-meat-poultry-get-big-funding-boost-from-big-food/>, 22. 03. 2021).

Bill and Melinda Gates Foundation (nedatováno a). *About Our role* (<https://www.gatesfoundation.org/about/our-role>, 22. 03. 2021).

Bill and Melinda Gates Foundation (nedatováno b). *Foundation Fact Sheet* (<https://www.gatesfoundation.org/about/foundation-fact-sheet>, 22. 03. 2021).

Bill and Melinda Gates Foundation (nedatováno c). *Polio* (<https://www.gatesfoundation.org/our-work/programs/global-development/polio>, 03. 04. 2021).

Bill and Melinda Gates Foundation (nedatováno d). *Gates Foundation announces new fund to develop COVID-19 vaccines and increase access to affordable vaccines in low-income countries* (<https://www.gatesfoundation.org/Ideas/Media->

Center/Press-Releases/2020/11/Gates-Foundation-announces-new-funds-to-develop-COVID-19-vaccines, 05. 04. 2021).

Booth, K. (1991). Security and Emancipation. *Review of International Studies* 17 (4), s. 313–326.

Booth, K. (2008). *Theory of World Security* (Cambridge: Cambridge University Press).

Buzan, B. – Little, R. (2000). *International System in World History* (Oxford: University Press).

Buzan, B. (1983). *People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations* (Great Britain: Wheatsheaf Books).

Byman, L. D. – Pollack, M. K. (2001). Let Us Now Praise Great Man: Bringing the Statesman Back In. *International Security* 25 (4), s. 107–146.

Clooney foundation for justice (nedatováno). *What is The Sentry?* (<https://cfj.org/project/the-sentry/>, 25. 03. 2021).

CMI (nedatováno). *About Martti Ahtisaari* (<https://cmi.fi/martti-ahtisaari/>, 23. 04. 2021).

Conciliation Resources (2008). *Delivering peace for Aceh: An interview with President Martti Ahtisaari* (<https://www.c-r.org/accord/aceh-indonesia/delivering-peace-aceh-interview-president-martti-ahtisaari>, 23. 04. 2021).

Cooper, A. F. (2008). *Celebrity Diplomacy* (New York: Routledge).

Drulák, P. (2003). *Teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál).

Druláková, R. – Drulák, P. (2007). *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Praha: Oeconomica).

Enough Team (2010). George Clooney: ,‘ The World Is Watching‘ – New Satellite Sentinel Project Aims to Deter War in Sudan. *Enoughproject.org*. 29. 12. 2010 (<https://enoughproject.org/press-releases/george-clooney-world-watching-new-satellite-sentinel-project-aims-deter-war-sudan>, 25. 03. 2021).

Enough Team (2017). *George Clooney Donates 1 Million dollars to Counter War Crimes and Corruption in Africa*. 25. 10. 2017 (<https://enoughproject.org/blog/george-clooney-donates-1-million-counter-war-crimes-corruption-africa-2>, 25. 03. 2021).

Enoughproject.org (nedatováno). John Prendergast (<https://enoughproject.org/about/john-prendergast>, 26. 03. 2021).

ESCR–Net.org (nedatováno). *Non-State Actors* (<https://www.escr-net.org/resources/non-state-actors>, 29. 03. 2021).

Floyd, R. (2007). Towards a Consequentialist Evaluation of Security: Bringing Together the Copenhagen and the Welsh Schools of Security Studies. *Review of International Studies* 33 (2), s. 327–350.

Forbes (nedatováno). *Warren Buffett* (<https://www.forbes.com/profile/warren-buffett/?sh=60d208a46398>, 22. 03. 2021).

Gates, B. – Bloomberg, M. (2013). Our Plan to Eradicate Polio. *GatesNotes.com*. 04. 03. 2013 (<https://www.gatesfoundation.org/our-work/programs/global-development/polio>, 04. 04. 2021).

Gates, B. (2013). Future of Food. *GatesNotes.com*. 18. 03. 2013 (<https://www.gatesnotes.com/about-bill-gates/future-of-food>, 22. 03. 2021).

Gates, B. (2021). My new climate book is finally here. *GatesNotes.com*. 14. 02. 2021 (<https://www.gatesnotes.com/Energy/My-new-climate-book-is-finally-here>, 22. 03. 2021).

- Gerner, J. D. (1995). The Evolution of the Study of Foreign Policy. In: Neack, L. – Hey, J. A. K. – Haney, P. J. eds., *Foreign Policy Analysis Continuity and Change in Its Second Generation* (London: Prentice-Hall), s. 18–32.
- Gold, D. – McGlinchey, S. (2017). International Relations Theory. *E-international Relations*. 09. 01. 2017 (<https://www.e-ir.info/2017/01/09/international-relations-theory/>, 10. 01. 2021).
- Hashim, S. A. (2001). The World According to Usama bin Laden. *Naval War College Review* 54 (4), s. 11–35.
- Hinderdael, K. (2014). George Clooney Announces Expansion of Satellite Sentinel Project. *Enoughproject.org*. 21. 03. 2014 (<https://enoughproject.org/blog/george-clooney-announces-expansion-satellite-sentinel-project>, 26. 03. 2021).
- Hudson, M. V. (2005). Foreign Policy Analysis: Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations. *Foreign Policy Analysis* 1 (1), s. 1–30.
- ICC (nedatováno). *Lubanga Case* (<https://www.icc-cpi.int/drc/lubanga>, 18. 04. 2021).
- ISA (nedatováno). *Section ISA* (<https://www.isanet.org/ISA/Sections>, 09. 09. 2020).
- Jervis, R. (1968). Hypothesis on Misperception. *World Politics* 20 (3), s. 454–479.
- Keohane, O. R. (2002). *Power and Governance in a Partially Globalized World* (London: Routledge).
- Majic, S. – O'Neill, D. – Bernhard, M. (2020). Celebrity and politics. *Perspectives on Politics* 18 (1), s. 1–8.

McSweeney, B. (1996). Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School. *Review of International Studies* 22 (1), s. 81–93.

Merriam-webster.com (nedatováno). *Phenomenology* (<https://www.merriam-webster.com/dictionary/phenomenology>, 17. 02. 2021).

Mockaitis, T. R. (2010). *Osama bin Laden: A Biography* (Santa Barbara: Greenwood Press).

Morgan, R. (2018). Bill Gates and Richard Branson are betting lab-grown meat might be the food of the future. *CNBC*. 23. 03. 2018 (<https://www.cnn.com/2018/03/23/bill-gates-and-richard-branson-bet-on-lab-grown-meat-startup.html>, 22. 03. 2021).

Novotný, A. (2005). Úvod do teorie mezinárodních vztahů. *Medzinárodné otázky* 14 (2), s. 106–120.

Partzsch, L. (2016). Powerful Individuals in a Globalized World. *Global Policy* (8) 1, s. 5–13.

Rock, A. (2013). The Human Security Network, Fifteen Years On. *CIPS*. 21. 05. 2013 (<https://www.cips-cepi.ca/2013/05/21/the-human-security-network-fifteen-years-on/>, 15. 03. 2021).

Rogers, P. (2008). Terrorism. In: Williams, P. D. ed., *Security Studies: An Introduction* (London: Routledge), s. 171–184.

Rudincová Ženková, K. (2020). Celebrities' Role in the Conflict Resolution Processes: George Clooney in South Sudan. *Modern Africa: Politics, History and Society* 8 (2), s. 91–124.

Satsentinel.org (nedatováno a). *Our Story* (<http://www.satsentinel.org/our-story>, 25. 03. 2021).

Satsentinel.org (nedatováno b). *Partner Organizations* (<http://www.satsentinel.org/our-story/partner-organizations>, 25. 03. 2021).

Satsentinel.org (nedatováno c). *Documenting the Crisis* (<http://www.satsentinel.org/documenting-the-crisis>, 26. 03. 2021).

Sluglett, P. (2019). Introduction: Violent Non-State Actors in the Arab World – Some General Considerations. In: Sluglett, P. – Kattan, V. eds., *Violent Radical Movements in the Arab world* (London: I. B. Tauris), s. 1–245.

Song, S. H. (nedatováno). The Role of the International Criminal Court in Ending Impunity and Establishing the Rule of Law. *United Nations* (<https://www.un.org/en/chronicle/article/role-international-criminal-court-ending-impunity-and-establishing-rule-law>, 18. 04. 2021).

Sorensen, G. (1996). Individual Security and National Security: The state Remains the Principal Problem. *Security Dialogue* 27 (4), s. 371–386.

Temple, J. (2021). Bill Gates: Rich nations should shift entirely to synthetic beef. *Technology Review*. 14. 02. 2021 (<https://www.technologyreview.com/2021/02/14/1018296/bill-gates-climate-change-beef-trees-microsoft/>, 25. 03. 2021).

The Sentry (2019). *Not On Our Watch and The Sentry have merged*. 20. 03. 2019 (<https://thesentry.org/2019/03/20/2498/not-watch-sentry-merged/>, 08. 04. 2021).

U.S. Department of State (nedatováno). *Carter and the Camp David Accords, 1977–1978* (<https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/qfp/16330.htm>, 19. 02. 2021).

UN (2008a). *Secretary-General Designates George Clooney as United Nations Messenger of Peace*. 18. 01. 2008 (<https://www.un.org/press/en/2008/note6123.doc.htm>, 25. 03. 2021).

UN (2008b). *Actor, advocate George Clooney named Messenger of Peace*. 18. 01. 2008 (<https://news.un.org/en/story/2008/01/246142-actor-advocate-george-clooney-named-un-messenger-peace>, 25. 03. 2021).

UNDP (1994). *Human Development Report 1994* (New York: Oxford University Press).

UNESCO (1948). *Statement issued by the members of the Conference*. 16. 09. 1948 (<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000157593>, 09. 09. 2020).

UNESCO (nedatováno). *UNESCO Constitution* (http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15244&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html, 05. 04. 2021).

Vukovic, S. (2014). International mediation as a distinct form of conflict management. *International Journal of Conflict Management* 25 (1), s. 61–80.

Waisová, Š. (2009). *Úvod do studia mezinárodních vztahů* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Wakefield, J. (2015). TED 2015: Bill Gates warnd on future dinase epidemic. *BBC*. 19. 03. 2015 (<https://www.bbc.com/news/technology-31956344>, 04. 04. 2021).

Waltz, N. K. (2001). *Man, the state, and war* (Columbia: University Press).

Ward, C. (2020). How Bill gates Helped Maket he COVID-19 Vaccine Possible. *Observer*. 25. 12. 2020 (<https://observer.com/2020/12/how-bill-gates-helped-make-the-covid-19-vaccine-possible/>, 04. 04. 2021).

Wendt, A. (1995). Anarchy is chat States Make o fit: The Social Construction of Power Politics. *International Organization* 46 (2), s. 391–425.

Williams, P. D. (2008a). Security Studies: An Introduction. In: Williams, P. D. ed., *Security Studies: An Introduction* (London: Routledge), s. 1–10.

Williams, P. D. (2008b). Violent non-state Actors and Nations and international Security. *International relations and security network* (<https://www.files.ethz.ch/isn/93880/vnsas.pdf>., 01. 04. 2021), s. 1–21.

Wu, E. – Carleton, R. – Davies, G. (2014). Discovering bin-Laden's Replacement in al-Qaeda, using Social Network Analysis A Methodological Investigation. *Perspective on Terrorism* 8 (1), s. 57–73.

Youde, J. (2019). The role of philanthropy in international relations. *Review of Internatinal Studies* 45 (1), s. 39–56.

Zapata, M. (2011). LA Times Profiles George Clooney and His Satellite Sentinel Project. *Enoughproject.org*. 02. 12. 2011 (<https://enoughproject.org/blog/la-times-profiles-george-clooney-and-his-satellite-sentinel-project>, 25. 03. 2021).

Resumé

This master thesis is about the role of the individual as object of research in the discipline of international relations. The international relations (IR) are a relatively young academic subject. States were the main subject of interest of the IR research. This situation changed after the rise of globalization, when other actors of IR started to play an important role. Other actors of IR are international organizations, corporations and also the individuals. The targets of this thesis are firstly to find out if the IR discipline and its subfields work with the individual. The second target is to find out if individuals can play a key role in IR without the guarantee of the state.

First part of this thesis is about the field and theories of IR. There were analysed selected theorists and their ideas about the individual role in IR. I tried to describe how different theorist of IR work with the role of the individual. I mentioned theorist like K. Waltz, D. Singer, R. Keohane and A. Wendt. The theorists work differently with the individual, but usually there were some psychological attitudes or aspects. Like Waltz, who works with the individual as the origin of war. Waltz thought that the bad essence of man is the cause of the war. Wendt is social constructivist, who works with identities and their impact on IR. I also mentioned some arguments of important role of the individuals in IR.

Second part is about the subfields of IR, as foreign policy analysis and security studies. I mentioned how these subfields approach to individual and since when they gave the attention to him. The foreign policy analysis mostly works with the individuals as the decision makers of IR. Foreign policy analysis give's attention to decision makers since the 50's. I described some character attributes that could be recognized in political personalities. Like the distribution of the dove and hawk in the case of the U.S. presidents. The individuals also play important role by the conflict solution as mediators. Security Studies works with the individuals since the end of the Cold war. After the end of the Cold war the international community founded the human security,

the international community also founded the international criminal court, that judge the violent individuals of the world.

Third part is about the three case studies. I made analyses of three individual man's, who have an impact on IR. I tried to observe common features of Bill Gates, George Clooney and Osama bin Laden. It can be assumed that all three individuals influence IR through some instruments. Instruments can be international organization, foundation or media and internet. These individuals also pay their attention to different areas in IR and they have involved some international interactions.